

Βιβλιοπαρουσίαση

Η Αυτοβιογραφία του Βασιλιά Κωνσταντίνου Β΄

(Συγγραφική Αρωγή: Γεώργιος Π. Μαλούχος
Αθήνα: Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη, 2023, 2015)

Γρηγόριος Θ. Παπανίκος
Πρόεδρος, ATINER

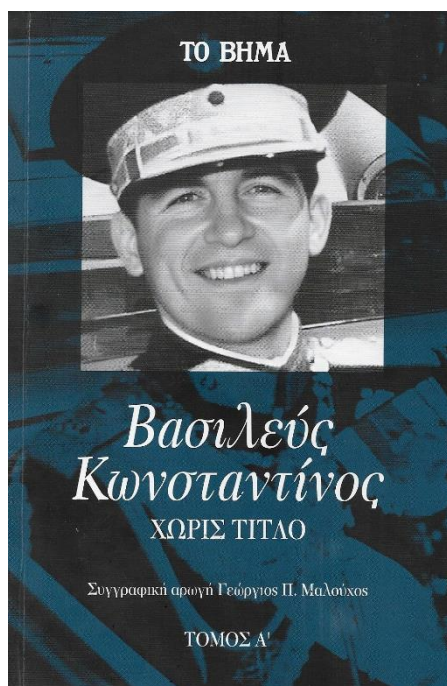
Ο βασιλιάς Κωνσταντίνος Β΄ απεβίωσε στις 10 Ιανουαρίου 2023. Με αφορμή αυτό το γεγονός, παρουσιάζω την αυτοβιογραφία του που εκδόθηκε για πρώτη φορά το 2015 και κυκλοφόρησε ξανά με την εφημερίδα «Το ΒΗΜΑ» σε τρεις συνεχόμενες Κυριακές, αρχής γενομένης από την Κυριακή 15 Ιανουαρίου 2023.

Εκτός αυτής της βιβλιοπαρουσίασης, στο παρόν τεύχος δημοσιεύεται μία εργασία μου που αφορά τη μοναρχία της Ελλάδος, Παπανίκος (2023α) και μία άλλη που αφορά τη βασιλική περιουσία του Τατοΐου, Παπανίκος (2023β). Επίσης, δημοσιεύεται και μία σύντομη εργασία για τη συνταγματική ιστορία της βασιλείας στην Ελλάδα από τον Σταμέλος (2023).

Θα ξεκινήσω λέγοντας ότι θα ήταν ευχής έργο για τους επιστήμονες της ιστορίας αλλά και όλων των άλλων συναφών κλάδων αν όλοι όσοι κατείχαν υψηλό πολιτικό και πολιτειακό αξίωμα αφήναν πίσω τους τη δική τους εκδοχή για τα ιστορικά συμβάντα στα οποία διαδραμάτισαν ενεργό ρόλο.

Η αυτοβιογραφία του βασιλιά Κωνσταντίνου Β΄ εξυπηρετεί ικανοποιητικά αυτό το σκοπό της ιστορικής έρευνας. Μας δίνει γεγονότα αλλά και τις απόψεις τους για ορισμένες από τις πράξεις του ή ακόμη πιο σημαντικό τις παραλείψεις του. Τα θεωρώ χρήσιμες υποθέσεις ή απορίες που θα υποστούν τη βάσανο τη διάψευσης και του ελέγχου από την επιστημονική ιστορική έρευνα. Αναγνωρίζει δε πολλά από τα λάθη του. Είναι ολοφάνερο ότι η αυτοβιογραφία του γράφτηκε μόνο για την υστεροφημία του.

Όλοι οι ιστορικοί του μέλλοντος, που θα καταπιαστούν με την ελληνική ιστορία αυτής της περιόδου, θα βρουν στο βιβλίο αυτό πολλές πληροφορίες και ερμηνείες από έναν από τους πρωταγωνιστές της. Στο κάτω-κάτω της γραφής, δύο δημοψηφίσματα έγιναν για χάρη του. Το ένα το έκανε η δικτατορία το 1973 που τον έδωξε και το άλλο η δημοκρατία το 1974 που δεν τον έφερε πίσω. Για το τελευταίο μάλιστα εκφράζει και εύλογα παράπονα (Τόμος Α΄, σ. 328):

Αν όμως μιλάμε για νοθεία για το 1961, δεν πρέπει να μιλήσουμε και για το δημοψήφισμα του 1974; Από τα χρώματα των ψηφοδελτίων και μόνο το καταλαβαίνεις; για την Αβασίλευτη Δημοκρατία ήταν μπλε, στα χρώματα της Ελλάδος, και για τη Βασιλεία ήταν ένα παλιόχαρτο.

Και πολύ πιο κάτω, αναφέρεται πάλι στο δημοψήφισμα (Γ΄ Τόμος, σ. 146):

Έτσι όπως είχε οργανωθεί το δημοψήφισμα από τον Καραμανλή και τους ανθρώπους του, το είχα χάσει προτού καν γίνει, και το γνώριζα καλά.

Και πιο κάτω, συνεχίζει ακόμη πιο παραπονιάρικα (Τόμος Γ΄, σ. 154):

Ο τρόπος με τον οποίο οργανώθηκε το δημοψήφισμα, καθώς δεν μου επέτρεψαν να έρθω στην Ελλάδα να δώσω τον αγώνα μου και με μεγάλη δυσκολία μου επέτρεψαν να απευθύνω ένα διάγγελμα, η λάσπη και τα ψέματα με τα οποία βομβαρδίστηκε το εκλογικό σώμα, χωρίς να έχω ούτε τη στοιχειώδη δυνατότητα να υπερασπιστώ την αλήθεια ... όλα αυτά έδειχναν ότι ήταν προαποφασισμένο να μην ξαναγυρίσω... Ο Καραμανλής όμως δεν με ήθελε. Γι' αυτό προχώρησε σε τέτοια χυδαία επίθεση εναντίον εμού και της οικογένειάς μου –γιατί μεταξύ άλλων, η λέξη «καρκίνωμα», ειδικά από έναν άνθρωπο που υπηρέτησε ως πρωθυπουργός επί οκτώ συναπτά έτη το παλάτι, ήταν, δυστυχώς, χυδαία.

Νομίζω ότι επί του θέματος αυτού έχει δίκιο. Το γεγονός ότι τέτοιες νοθείες έκαναν και οι βασιλείς στο παρελθόν δεν δικαιολογεί τη νοθεία του Κωνσταντίνου Καραμανλή στο δημοψήφισμα του 1974 που έγινε όχι για ταξικούς (ιδεολογικούς) λόγους, αλλά μόνο από προσωπική αντιπάθεια. Εξάλλου τη νοθεία του 1961 πάλι ο Κωνσταντίνος Καραμανλής την είχε κάνει. Το 1974 ήταν πιο έμπειρος ο μακαρίτης και κανείς δεν κατάλαβε αυτή τη νοθεία του αν και πιστεύω ότι πολλούς βόλευε να προσποιούνται ότι δεν την κατάλαβαν. Τα έχει αυτά η δημοκρατία!

Όπως σχεδόν όλες οι αυτοβιογραφίες, ο βασιλιάς Κωνσταντίνος Β΄ ακολουθεί τη χρονολογική σειρά των γεγονότων, ξεκινώντας από την απελευθέρωση της Ελλάδος από τον Οθωμανικό ζυγό.¹ Εδώ δεν πρόκειται να ακολουθήσω την ίδια προσέγγιση. Θα εστιάσω σε πολύ λίγα πράγματα που νομίζω ότι έχουν μεγάλο ενδιαφέρον για την ιστορική έρευνα. Το πρώτο, που για μένα έχει μεγάλο ενδιαφέρον, είναι πώς ετοιμάζεται κάποιος από τα γεννοφάσκια του να γίνει μία μέρα βασιλιάς. Αποτελεί μία ενδιαφέρουσα περίπτωση που ο ιστορικός πρέπει να «ψαρέψει» για ανάλυση.² Στην ουσία, με αυτό το θέμα

¹Η απελευθέρωση από τον Οθωμανικό ζυγό έγινε με την άμεση στρατιωτική συνδρομή των ξένων δυνάμεων (Papanikos, 2022a) που επέβαλλαν και τη μοναρχία κάποια χρόνια αργότερα μετά τη δολοφονία του Ιωάννη Καποδίστρια όπως σοφά είχε προβλέψει ο Αδαμάντιος Κοραΐς (Παπανίκος, 2021β)

²Το τι συνιστά ιστορική έρευνα και ποιος είναι ο ρόλος του ιστορικού τα έχω εξετάσει στο Papanikos (2020). Δεν αποτελούν όλα τα γεγονότα του παρελθόντος αντικείμενο της ιστορικής έρευνας και των επιστημόνων της ιστορίας. Επειδή όλοι ομιλούν για το παρελθόν (τους), αυτό δεν σημαίνει ότι διακονούν την επιστήμη της ιστορίας. Διαβάζοντας τα αφηγήματα των άλλων δεν σημαίνει απαραίτητα ότι κάποιος διαβάζει ιστορία με την επιστημονική έννοια του όρου. Απλά διαβάζει αφηγήματα που πολλές φορές λαμβάνουν τη μορφή (ιστορικών)

ασχολείται, με τον έναν ή τον έναν άλλο τρόπο, ολόκληρος ο πρώτος τόμος αν και δεν επισημαίνεται αυτό από τον ίδιο τον συγγραφέα. Εγώ του δίνω μεγάλη σημασία, διότι μου θυμίζει κάτι από την ιδανική πολιτεία του Πλάτωνα.

Η Προετοιμασία του Κωνσταντίνου Β', 1940-1964

Ο πρώτος τόμος τελειώνει με τις εκλογές του 1964, τις οποίες κέρδισε ο Γεώργιος Παπανδρέου. Η τελευταία πρόταση αυτού του τόμου είναι η εξής (Τόμος Α', σ. 411):

Η ανάθεση σχηματισμού κυβέρνησης στον Γεώργιο Παπανδρέου μετά τις εκλογές του 1964 θα ήταν και η τελευταία πράξη του Βασιλέως Παύλου.

Πολλές φορές στο βιβλίο γίνονται αναφορές στις μετέπειτα περιόδους – λέγεται και προοικονομία–, για τις οποίες ο βασιλιάς Κωνσταντίνος Β' θεωρεί ότι έχουν τις ρίζες τους σε αυτή την περίοδο, όπως η χούντα. Κατά τη γνώμη μου, μας λέει πολύ σημαντικά πράγματα, όπως και τα ακόλουθα (Τόμος Α', σσ. 128-129):

Με αυτή τη μακρά και βαριά κληρονομιά στους αγώνες εθνικής ολοκλήρωσης και ελευθερίας επιστρέψαμε στην πατρίδα, μετά το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος το 1946. Λίγους μήνες αργότερα, τα Δωδεκάνησα θα ενσωματώνονταν πλέον και εκείνα στον εθνικό κορμό. Η Ελλάδα είχε επιτύχει την εθνική της ολοκλήρωση.

Οφείλω εδώ να αναφερθώ για πρώτη φορά στους κινδύνους που απείλησαν ορισμένα από αυτά τα εθνικά επιτεύγματα, πολύ αργότερα, επί των ημερών της δικής μου βασιλείας. Απέφυγα τότε έναν σχεδόν βέβαιο και υπό δυσμενείς συνθήκες πόλεμο καθώς και, αργότερα, όπως πιστεύω, έναν ενδεχόμενο νέον εμφύλιο, λαμβάνοντας δύσκολες αποφάσεις, που ήξερα από την αρχή ότι πιθανότητα θα είχαν ένα πολύ μεγάλο για μένα κόστος. Δεν μπορούσα όμως ούτε να διανοηθώ ότι λίγο μετά την εξορία μου, ως αποτέλεσμα της έμπρακτης προσπάθειάς μου ακριβώς να ριζώ τη χούντα, ο ελληνισμός θα ζούσε μια τραγική εθνική συρρίκνωση

Σε αυτή την περικοπή, ο βασιλιάς αναφέρει πολλά σπουδαία ζητήματα που απασχολούν την ιστορική έρευνα. Κάποια από αυτά τα έχω εξετάσει πιο αναλυτικά στο άρθρο μου που δημοσιεύεται στο παρόν τεύχος (Παπανίκος, 2023α). Περιληπτικά είναι τα ακόλουθα. Πρώτον, οι βασιλείς πραγματοποίησαν την εθνική ολοκλήρωση με την ενσωμάτωση νέων περιοχών που μεγάλωσαν την Ελλάδα και την έφεραν στη σημερινή της έκταση. Σε πολλές περιπτώσεις αναίμακτα (λ.χ., Ιόνια Νησιά). Δεύτερον, μας λέει ότι αποφεύχθηκε ένας πόλεμος. Εννοεί με την Τουρκία όταν το 1964 βομβάρδισαν την Κύπρο, την περιοχή της Τηλλυρίας, όπως αναφέρουν τα γεγονότα στον Τόμο Β', σ. 57. Τρίτον, απέφυγε

μυθιστορημάτων που καμία σχέση δεν έχουν με την επιστημονική ιστορική έρευνα. Συνεπώς, αυτά που μας λέει ο βασιλιάς Κωνσταντίνος Β' δεν μπορούν να θεωρηθούν επιστημονική ιστορική έρευνα. Αποτελούν ένα ωραίο διήγημα της ζωής του που μπορεί να εμπεριέχει πολλές αλήθειες αλλά μπορεί και όχι. Το όχι μπορεί να οφείλεται σε δόλο αλλά και σε άγνοια.

έναν εμφύλιο. Αυτό το έχει ξεκαθαρίσει και εννοεί ότι δεν έδωσε εντολή στο Γ΄ Σώμα Στρατού να κατέβει και να χτυπήσει τους πραξικοπηματίες τον Απρίλιο του 1967. Τέταρτον, αναφέρει ότι οι δικτάτορες κατήγγησαν τη βασιλεία, διότι τη θεωρούσαν το μεγαλύτερο εχθρό τους και αυτό τεκμηριώνεται από το δημοψήφισμα του 1973. Τα δύο δημοψηφίσματα που αφορούσαν το βασιλιά Κωνσταντίνο Β΄ τα έχω εξετάσει στο Παπανίκος (2023α).

Έχουν πολύ μεγάλο ενδιαφέρον αυτές οι απόψεις και προοικονομούν το τι θα ακολουθήσει. Είναι θέσεις και απόψεις του βασιλιά Κωνσταντίνου Β΄ και ως τέτοιες αποτελούν χρήσιμο ιστορικό υλικό. Νομίζω ότι έχει δίκιο σε αυτά που αναφέρει τουλάχιστον από τη σκοπιά που τα βλέπει αυτός.

Γυρνώντας πίσω στο παρελθόν, ο βασιλιάς Κωνσταντίνος Β΄ μας πληροφορεί, με πολύ άμεσο τρόπο, την αλλαγή φρουράς που συντελέστηκε εκεί γύρω στο 1947· από τους βασιλόφρονες Εγγλέζους περάσαμε στους αντιβασιλικούς Αμερικανούς των ΗΠΑ. Τους το είπε τόσο άμεσα ο ίδιος ο Ουίνστον Τσόρτσιλ που δεν σήκωνε καμία παρερμηνεία. Μας λέει, λοιπόν, στην αυτοβιογραφία του ο βασιλιάς Κωνσταντίνος Β΄, τα εξής (Τόμος Α΄, σσ. 162-164):

Η ασθένεια του πατέρα μου δεν του επέτρεψε να παραστεί στους γάμους της τότε πριγκίπισσας Ελισάβετ με τον πρίγκιπα και εξάδελφό του Φίλιππο, τον Νοέμβριο του 1947 στο Λονδίνο, στη μεγαλύτερη βασιλική γαμήλια τελετή της Ευρώπης μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Την οικογένειά μας εκπροσώπησε η μητέρα μου. Εκεί, σε μία συζήτηση που είχε με τον Ουίνστον Τσόρτσιλ σχετικά με την κατάσταση στην Ελλάδα και την εξέλιξη του Εμφυλίου, ο νικητής του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου της είπε: «*Εμείς δεν μπορούμε να βοηθήσουμε πλέον κανένα*». Ήταν φανερό ότι μια νέα εποχή ξεκινούσε για την Ευρώπη και ιδιαίτερα για την Ελλάδα, στην οποία παρά την ύπαρξη της μυστικής ακόμη τότε Συμφωνίας της Γιάλτας, τίποτε μέχρι στιγμής δεν είχε κριθεί. Η αλήθεια είναι ότι η ισχύς και η πυγμή της Αγγλίας μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο είχαν μειωθεί στο ελάχιστο και σε καμία περίπτωση δεν ήταν σε θέση να προφέρει την ενίσχυση που παρείχε κατά το παρελθόν στην Ελλάδα. Βέβαια, κάτι που ίσως πολλοί αγνοούν είναι ότι οι Άγγλοι είχαν ενισχύσει κατά καιρούς και τους κομμουνιστές. Βοηθούσαν κάθε φορά αυτόν που πίστευαν ότι είναι σε θέση να επιφέρει το μεγαλύτερο πλήγμα στους Γερμανούς. Την ίδια τακτική ακολούθησαν και στη Γιουγκοσλαβία: προσέγγισαν και τον Ντράζα Μιχαήλοβιτς και τον Τίτο. Μόνον αργότερα κατάλαβαν ότι «τη δουλειά» μπορούσε να την κάνει μόνον ο Τίτο. Με δική του πρωτοβουλία ο Τσόρτσιλ λοιπόν παρέπεμψε τη μητέρα μου στον Αμερικανό υπουργό Εξωτερικών και πρώην κορυφαίο στρατηγό του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου Τζορτζ Μάρσαλ που βρισκόταν και αυτός στο Λονδίνο για τους γάμους της Ελισάβετ. Φυσικά, λίγους μήνες νωρίτερα είχε προηγηθεί η «αλλαγή φρουράς» ως προς τις σφαίρες επιρροής και την προσπάθεια των Συμμάχων να κρατήσουν την Ελλάδα μακριά από τη σοβιετική επίδραση. Οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής ανέλαμβαναν τώρα τον ρόλο που ως τότε είχε η εξουθενωμένη πλέον Αγγλία, στην αέναη προσπάθεια να παραμείνει η Ελλάδα στον δυτικό κόσμο. Στο εσωτερικό της χώρας, από τον πόλεμο και μετά, η μία κυβέρνηση διαδέχεται την άλλη, γεγονός που στερεί από την Ελλάδα την αναγκαία πολιτική σταθερότητα. Παπανδρέου, Κανελλόπουλος, Πλαστήρας, Τσαλδάρης, Σοφούλης είναι κάποιοι απ' όσους ανέλαβαν την πρωθυπουργία εκείνη την περίοδο.

Το σκηνικό της εσωτερικής αστάθειας και της τραγικότητας του εμφυλίου πολέμου που ξεκίνησε από το 1946 μπορεί να γίνει αντιληπτό μόνο σε συνδυασμό με τη διεθνή πραγματικότητα και τη διάδοχη κατάσταση του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου που θα ελάμβανε την ονομασία Ψυχρός Πόλεμος.

Ο στρατηγός Μάρσαλ ήταν αρχηγός του αμερικανικού γενικού επιτελείου την κρισιμότερη περίοδο καθ' όλη τη διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου και από τον Ιανουάριο του 1947 είχε αναλάβει τα καθήκοντα του υπουργού Εξωτερικών των ΗΠΑ, δηλαδή την εποχή που η επιρροή τους στην Ευρώπη και στον κόσμο μεγιστοποιήθηκε. Ακολουθώντας το Δόγμα Τρούμαν εκπόνησε το λεγόμενο Σχέδιο Μάρσαλ, που αφορούσε τη στήριξη των πληγέντων κατά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο λαών της Ευρώπης. Σύμφωνα με το Δόγμα Τρούμαν, το οποίο αναγγέλθηκε τον Μάρτιο του 1947, οι ΗΠΑ όφειλαν «να βοηθήσουν τους ελευθέρους λαούς όπως διατηρήσουν τους ελευθέρους θεσμούς των και την εθνικήν των ακεραιότητα εναντίον των επιθετικών κινήσεων τα οποία ζητούν να επιβάλουν επ' αυτών ολοκληρωτικά καθεστώτα». Γινόταν μάλιστα συγκεκριμένη αναφορά και στην Ελλάδα: «*Η Ελλάς είναι σήμερα χωρίς κεφάλαια προς χρηματοδότησιν της εισαγωγής των ειδών εκείνων τα οποία είναι απαραίτητα δια την ύπαρξιν της και μόνον. Υπό τας συνθήκας αυτάς, ο ελληνικός λαός δεν δύναται να σημειώση πρόοδον εις την επίλυσιν των προβλημάτων της ανοικοδομήσεως. Η Ελλάς ευρίσκεται εις απελπιστικήν ανάγκην οικονομικής βοήθειάς*». Και αυτή ήταν μόνο μία διάσταση της τραγικής πραγματικότητας. Η χώρα είχε να αντιμετωπίσει σωρευτικά και τα προβλήματα υποδομών που είχε επιφέρει η τριπλή κατοχή.

Σε συνεννόηση με τον Βασιλέα Παύλο, κληνρή στην Αθήνα, η μητέρα μου ακολούθησε την προτροπή του Τσόρτσιλ και συναντήθηκε με τον Μάρσαλ. Του μετέφερε τις θέσεις τους Βασιλέως: «*Δεν θέλουμε κανέναν Αμερικανό στην Ελλάδα. Δεν θέλουμε τον στρατό σας. Θα τα βγάλουμε πέρα μόνοι μας. Το μόνο που θέλουμε είναι τεχνική βοήθεια, μέσα*». Ο Μάρσαλ έγραψε αργότερα για αυτή τους τη συνάντηση: «*Δεν την ήξερα, αλλά... όποιος Έλληνας πολιτικός κι αν ερχόταν να μου πει αυτά που μου είπε αυτή η γυναίκα δεν θα τα πίστευα. Εκείνη με έπεισε και αποφάσισα να στείλω τον στρατηγό Βαν Φλιτ στην Αθήνα*». Οι συζητήσεις σε εκείνες τις ιστορικής σημασίας συναντήσεις στο Λονδίνο έδωσαν νέα τροπή στις εξελίξεις για τη χώρα.

Καλύτερη ανάλυση της πραγματικότητας εκείνης της εποχής από την παραπάνω δεν θα μπορούσε να γίνει. Δυστυχώς, όπως θα δούμε παρακάτω, ο βασιλιάς δεν κατάλαβε τις συνέπειες που είχε αυτή η ανάλυση για το δικό του θρόνο. Οι ΗΠΑ τον εκθρόνισαν.

Μία ανάλυση αυτής της εποχής έχω κάνει και εγώ στα βιβλία μου, Παπανίκος (2014, 2019, 2020α). Ανεξάρτητα αν έγιναν τόσο ωμά όσο τα λέει ο βασιλιάς Κωνσταντίνος Β', η ωμή αλήθεια μπορεί να συνοψιστεί ως εξής:

1. Ο ίδιος ο Ουίνστον Τσόρτσιλ παραδέχεται ότι η Αγγλία έχει τελειώσει ως υπερδύναμη και τα ηνία ανέλαβαν οι ΗΠΑ. Είχε το γνώθι σ' αυτόν.
2. Η Αγγλία δεν μπορούσε πλέον να ενισχύσει όπως το παρελθόν την Ελλάδα. Αυτό που δεν λέει και ίσως να μην το είχε αντιληφθεί είναι ότι η Αγγλία δεν θα μπορούσε να προσφέρει και καμία βοήθεια στο θρόνο του σε περίπτωση που τη χρειαζόταν. Οι ΗΠΑ δεν συμπαθούν τους βασιλείς γενικά. Θα έπρεπε η βασιλεία στην Ελλάδα να τα βγάλει πέρα μόνη της. Και δεν τα κατάφερε. Είκοσι χρόνια μετά από αυτό το γεγονός στο Λονδίνο, η βασιλεία στην

Ελλάδα καταργήθηκε. Οι ΗΠΑ δεν στενοχωρήθηκαν και πολύ. Τουλάχιστον δεν το έδειξαν αν και θα μπορούσαν. Για παράδειγμα, θα μπορούσαν να του προσφέρουν άσυλο και να προετοιμάζουν την επιστροφή του. Εκεί εκπαιδεύτηκε για δέκα μήνες την περίοδο 1958-1959 μετά από πρόσκληση του Προέδρου Αϊζενχάουερ να σπουδάσει σε στρατιωτική σχολή των ΗΠΑ και φυσικά συνάντησε και τον πρόεδρο.³

3. Ο ίδιος ο Τσόρτσιλ λέει στη μητέρα του Κωνσταντίνου Β΄ να δει το Τζορτζ Μάρσαλ που ήταν παρών στο χαρμόσυνο γεγονός.
4. Και τον άκουσε αφού έλαβε τη σύμφωνη γνώμη του βασιλιά Παύλου που ήταν κληνίρης στην Αθήνα.
5. Επισημαίνεται και σωστά κατ' εμέ ότι το πολιτικό σκηνικό στην Ελλάδα εκείνη την εποχή ήταν χαώδες.
6. Λανθασμένα αναφέρει ότι τίποτε δεν είχε κριθεί. Ήδη από το 1943 είχαν κριθεί τα πάντα σε ό,τι αφορά τις σφαίρες επιρροής, όπως εξηγώ με κάθε λεπτομέρεια και τεκμηρίωση στο βιβλίο μου, Παπανίκος (2020α).
7. Τα υπόλοιπα είναι γεγονότα του παρελθόντος που φθάνουν και περισσεύουν για την ιστορική έρευνα.

Νομίζω μία από τις εξηγήσεις του γιατί ο θεσμός της βασιλείας, όπως ισχύει σήμερα στην Ευρώπη, υπερτερεί της αβασιλευτής δημοκρατίας με κριτήριο την ποιότητα της δημοκρατίας είναι ότι οι βασιλιάδες ετοιμάζονται, εξ απαλών ονύχων, να βασιλέψουν· κάτι σαν την ιδανική πολιτεία του Πλάτωνα. Αναφέρει τη σκληρή εκπαίδευση που έλαβε στο Σχολείο Αναβρύτων όπως και τα άλλα παιδιά που διαδραματίζαν το ρόλο του κομπάρσου. Η διαφορά με τα άλλα παιδιά ήταν ότι εκείνος είχε και άλλες υποχρεώσεις όπως (Τόμος Α΄, σ. 225):

Το καλοκαίρι του 1953 μετείχα για πρώτη φορά ως διάδοχος σε επίσημη περιοδεία του πατέρα μου. Ήμουν 13 χρονών. ... Αυτά τα επίσημα και γεμάτα από ηλικιωμένους δείπνα ήταν για ένα δεκατριάχρονο παιδί σκέτη τραγωδία.

Δεν έχω καμία αμφιβολία ότι αυτά που γράφει ανταποκρίνονται πλήρως στα συναισθήματά του. Είχε την ευκαιρία, όσο μεγάλωνε, να συναντήσει και να παρακολουθήσει συζητήσεις με όλα τα πολιτικά πρόσωπα της ελληνικής και

³Έχει ενδιαφέρον ένα κωμικό επεισόδιο που αναφέρει ότι συνέβη με τον εξάδελφό του Συμεών της Βουλγαρίας, ο οποίος τον αποκάλεσε «βλάκας» (σ. 277). Το επισημαίνω αυτό διότι θεωρώ ότι πραγματικά έχασε το θρόνο του επειδή ήταν «βλάκας». Και για να μην παρεξηγηθώ, η έννοια με την οποία χρησιμοποιώ αυτό τον χαρακτηρισμό έχει αναπτυχθεί στο βιβλίο μου με τον χαρακτηριστικό τίτλο *Έξυπνοι, Βλάκες και Απατεώνες* (Παπανίκος, 2021α). Δεν υπήρχε καμία «επανάσταση» που τον έδιωξε. Μόνος του έπεσε στην «παγίδα» που του έστησαν κάποιοι χουντικοί λιγότερο βλάκες από αυτόν. Κάποια πραγματικά γελοία υποκείμενα τον ξεγέλασαν και τον έδιωξαν από την Ελλάδα και του «έφαγαν» και το θρόνο το 1973. Το ίδιο του έκανε και ο Κωνσταντίνος Καραμανλής το 1974. Προσωπικά, η διαμάχη μεταξύ βασιλικών και αντιβασιλικών με αφήνει παγερά αδιάφορο. Οι κοινωνικές αλλαγές δεν έχουν καμία σχέση με το πολίτευμα της χώρας. Καμιά φορά μάλιστα οι βασιλείς έχουν αποδειχθεί πολύ καλύτεροι στην πρόωθηση της δημοκρατίας και ενός κράτους πρόνοιας και δικαίου σε αναπτυγμένες χώρες, όπως εμπειρικά έχω δείξει στο Παπανίκος (2023α), που δημοσιεύεται στο παρόν τεύχος.

παγκόσμιας πολιτικής σκηνής. Μας αναφέρει λεπτομέρειες από αυτές τις συναντήσεις και ιδιαίτερα με τον πρόεδρο των ΗΠΑ⁴ αλλά αυτά λίγη σημασία έχουν. Εκείνο που έχει σημασία είναι ότι ένας βασιλιάς είναι πολύ καλύτερα προετοιμασμένος να υπηρετήσει την πατρίδα και το λαό του από έναν πρόεδρο της δημοκρατίας. Εκτός όμως από πρακτική γνώση και γνωριμίες, χρειάζεται ήθος· χρειάζεται αγωγή. Δεν αγνοώ την ικανότητα αλλά αν έχεις ήθος, τότε σε μία βασιλευόμενη κοινοβουλευτική δημοκρατία, η ικανότητα του βασιλιά λίγη σημασία έχει «αρκεί να μην ανακατεύεται εκεί που δεν τον σπέρνουν». Ήθος χρειάζονται και οι πρόεδροι της ελληνικής δημοκρατίας. Αυτοί όμως στερούνται εκπαίδευσης και εξάσκησης για τη δουλειά και φυσικά είναι παγκοσμίως άγνωστοι και οι παγκόσμιες γνωριμίες του είναι σχεδόν ανύπαρκτες.

Κάνει και μία ενδιαφέρουσα αναφορά στην επιλογή του Κωνσταντίνου Καραμανλή ως πρωθυπουργού της χώρας μετά το θάνατο του Παπάγου. Μας λέει λοιπόν τα εξής (Τόμος Α', σ. 231):

Με μία απόφαση του Βασιλέως που τάραξε τα νερά, ο Κωνσταντίνος Καραμανλής γινόταν πρωθυπουργός της Ελλάδος. Η απόφαση αυτή του πατέρα μου ξάφνιασε τους πάντες και έχουν λεχθεί για αυτήν πάρα πολλά. Πολλοί είπαν ότι αυτό έγινε ύστερα από παρέμβαση των Αμερικανών. Δεν το ξέρω. Γνωρίζοντας όμως τον πατέρα μου, δεν νομίζω ότι θα επέτρεπε σε οποιονδήποτε ξένο παράγοντα να του υποδείξει τι θα κάνει.

Σε αυτό το σημείο αρχίζει να χαλάει το αφήγημα του βασιλιά Κωνσταντίνου Β'. Κάτι δεν πάει καλά με τη λογική των επιχειρημάτων του. Από τη μία μας λέει ότι αυτοί κάλεσαν τους Αμερικανούς να τους βοηθήσουν στον εμφύλιο, διότι διαφορετικά θα τον έχαναν. Μαζί, λέω εγώ, θα έχαναν και το θρόνο τους.⁵ Από την άλλη μεριά, μας λέει ότι ο πατέρας του δεν θα επέτρεπε ξένες παρεμβάσεις για ένα ασήμαντο θέμα που ήταν η επιλογή ενός προσώπου ως πρωθυπουργού όταν τόσοι και τόσοι είχαν γίνει μέχρι τότε. Το σώζει όταν λέει ότι δεν ξέρει.

Το πιο πιθανό σενάριο είναι οι ΗΠΑ να του είπαν το όνομα πριν καν προλάβει να τους ρωτήσει. Ίσως και γι' αυτό ο Κωνσταντίνος Καραμανλής δεν είχε καμία υποχρέωση απέναντι στο θρόνο. Ήξερε από ποιους έγινε πρωθυπουργός και ήταν έτοιμος να τους υπηρετήσει. Και καλά έκανε. Δεν ήταν οι εποχές για «νταηλίκια». Πάντως, ο βασιλιάς Κωνσταντίνος Β' βγάζει μία

⁴Στη σ. 167, μας λέει, «Στο πλαίσιο του ταξιδιού μου στις Ηνωμένες Πολιτείες το 1958, επισκέφθηκα ως καλεσμένος του Αϊζενχάουερ πολλές στρατιωτικές εγκαταστάσεις».

⁵Στην πραγματικότητα τέτοιος κίνδυνος δεν υπήρχε. Οι ΗΠΑ δεν ήρθαν επειδή τους κάλεσε η Βασίλισσα. Θα ερχόντουσαν έτσι κι αλλιώς, διότι αντικατέστησαν τους Εγγλέζους. Είχαν δε ήδη συμφωνήσει με τους Σοβιετικούς ότι η Ελλάδα ανήκει στις ΗΠΑ, όπως η Βουλγαρία ανήκε στη Σοβιετική Ένωση. Σταράτες συμφωνίες και επικυρωμένες με δημοψηφίσματα με διαφορά μιας μόνο εβδομάδας με αντίθετα αποτελέσματα για τη βασιλεία. Οι Έλληνες ψήφισαν υπέρ, την 1^η Σεπτεμβρίου 1946, και οι Βούλγαροι κατά, την 8^η Σεπτεμβρίου 1946. Ο λαός είχε μιλήσει. Πόσο τυχεροί ήταν Ρώσοι και ΗΠΑ που οι δύο λαοί ψήφισαν αυτό που και οι δύο επιθυμούσαν. Φανταστείτε τι στενοχώρια θα είχε δημιουργηθεί σε αυτές τις δύο υπερδυνάμεις αν τα αποτελέσματα ήταν διαφορετικά. Ούτε να το διανοηθώ δεν θέλω. Νωρίτερα, στις 2 Ιουνίου 1946, η Ιταλία με δημοψήφισμα κατήγησε τη βασιλεία. Και εκεί οι βασιλικοί κατήγησαν τους αντιβασιλικούς για νοθεία.

προσωπική αντιπάθεια ενάντια στον Κωνσταντίνο Καραμανλή. Και με το δίκιο του αφού την βασιλεία την είχε αποκαλέσει το «καρκίνωμα» του Έθνους. Υποθέτω μέρος αυτού του «καρκινώματος» ήταν και ο ίδιος ο Καραμανλής αφού αυτή τον επέλεξε: τυπικά τουλάχιστον, κρατώντας τα προσχήματα. Αναφέρει πολλά περιστατικά αυτής της περιόδου με τον Καραμανλή να δείχνει μία προσωπική αντιπάθεια και αντιπαλότητα και θα τα δούμε παρακάτω. Πολύ πιθανόν όλα αυτά τα επεισόδια να μην ήταν μακριά από την πραγματικότητα.

Η Περίοδος της Βασιλείας, 1964-1967

Ο Τόμος Β΄ ξεκινάει με την περίοδο της βασιλείας του Κωνσταντίνου Β΄, το 1964. Όπως λέγανε και οι αρχαίοι ημών πρόγονοι, «η αρχή άνδρα δείκνυσι». Πάντως έχει δίκιο ότι αλλιώς προγραμματίζε τα πράγματα και αλλιώς του ήρθανε. Ετοιμάζονταν να παντρευτεί και να φύγει για ένα χρόνο στις ΗΠΑ και ξαφνικά βρέθηκε να ορκίζεται «Βασιλεύς των Ελλήνων». Τελικά παντρεύτηκε ως βασιλιάς και άρχισαν τα δύσκολα, τα οποία παρουσιάζει από τη δική του σκοπιά.

Ήδη από τον Τόμο Α΄ δείχνει την αντιπάθειά του για τον Κωνσταντίνο Καραμανλή. Συνεχίζει στον Τόμο Β΄ αναφέροντας συγκεκριμένα γεγονότα όπως: (α) την απουσία του από την κηδεία του πατέρα του με τη δικαιολογία ότι ήταν στην Τεχεράνη και δεν μπορούσε να έρθει και (β) τις εκλογές της βίας και νοθείας το 1961 όπου αναφέρει (Τόμος Β΄, σ. 26):

Αν έγινε ό,τι έγινε οφείλεται σε έναν μηχανισμό που ανήκε στον Καραμανλή, ο οποίος ήταν άλλωστε και ο υποψήφιος πρωθυπουργός εκείνων των εκλογών. Αυτός καιγόταν για το αποτέλεσμα, όχι ο Βασιλεύς...

Πειστικό ακούγεται ως επιχείρημα με δεδομένο ότι η αντιπολίτευση (Ενωση Κέντρου και ΕΔΑ) δεν έθετε θέμα στέμματος.

Λέει πολλά για το Γιώργο Παπανδρέου και για το γιο του Ανδρέα Παπανδρέου. Έχει ενδιαφέρον μία παρατήρησή του (Τόμος Β΄, σσ. 49-50):

Είχε μια περίεργη τακτική με τους Αμερικανούς ο Γέρος. Τους έλεγε με πείσμα ότι θα κάνει το τάδε ή το δείνα και στο τέλος έκανε αυτό που του είχαν ζητήσει.

Κάτι αντίστοιχο λέει και για τον Ανδρέα Παπανδρέου, όπως θα δούμε παρακάτω. Δεν νομίζω ότι απέχει και πολύ από τη γενικότερη πραγματικότητα. Οι ΗΠΑ ήταν και είναι πανίσχυρες. Δύσκολα κάποιος μπορεί να τους αντισταθεί χωρίς να φάει το κεφάλι του.

Και αργά-αργά μπαίνουμε στα «Ιουλιανά» του 1965. Ο βασιλιάς Κωνσταντίνος δίνει τις δικές του εξηγήσεις. Επειδή το θέμα αυτό είναι πολύ σημαντικό και καλύπτεται σε ένα μεγάλο εύρος σελίδων, θα προσπαθήσω να κωδικοποιήσω τις θέσεις του Κωνσταντίνου Β΄ ως εξής:

- (α) Ο Κωνσταντίνος Β΄ δεν είχε καμία πρόθεση να συγκρουστεί με τον Πρωθυπουργό Γιώργο Παπανδρέου. Παραδέχεται ότι ήταν λάθος οι

επιστολές που του έστειλε και η δημοσιοποίησή τους αλλά αυτό δεν ήταν η ουσία της ρήξης.

- (β) Το πιο σημαντικό αγκάθι ήταν η αντιμετώπιση του μείζονος ζητήματος του ΑΣΠΠΑ και την πιθανή εμπλοκή σε αυτή του γιου του πρωθυπουργού Ανδρέα Παπανδρέου.
- (γ) Στη σ. 117 αναφέρει επί λέξει τα εξής σημαντικά για τον ΑΣΠΠΑ, «Πολλά έχουν γραφτεί και για το κατά πόσον αναμείχθηκαν στην υπόθεση αυτή οι ΗΠΑ. Προσωπικά πιστεύω ότι οι Αμερικανοί είναι πάντα με έναν τρόπο ανακατεμένοι σε τέτοιες καταστάσεις. Σε ποια έκταση βεβαίως δεν το γνωρίζω». Έχει απόλυτο δίκιο. Εξάλλου οι ΗΠΑ τον «έφαγαν» όπως αναφέρω στο Παπανίκος (2023α).
- (δ) Η διαφωνία αφορούσε την ανάληψη του Υπουργείου Άμυνας από τον ίδιο τον Πρωθυπουργό Γεώργιο Παπανδρέου και έτσι θα ήταν επικεφαλής στην ανακριτική διαδικασία για την υπόθεση ΑΣΠΠΑ. Η απορία μου είναι η εξής: τι τον πείραζε το βασιλιά αν ο Γεώργιος Παπανδρέου αναλάμβανε και το Υπουργείο Άμυνας και έκρινε και το γιο του; Νομίζω ότι πήγαινε γυρεύοντας για φασαρίες, διότι απολύτως κανένα άλλο όφελος δεν είχε.
- (ε) Ο βασιλιάς ισχυρίζεται ότι του αντιπρότεινε να αναλάβει μεν το Υπουργείο Άμυνας αλλά την εξέταση του θέματος του ΑΣΠΠΑ να το αναλάβει το Υπουργείο Δικαιοσύνης. Του είπε δεν μπορώ και παραιτήθηκε. Την αλλόκοτη αυτή συμπεριφορά τη χρεώνει στον Ανδρέα Παπανδρέου και στην αδυναμία που είχε ο «γέρος» στα εγγόνια του, διότι τον απειλούσε ο Ανδρέας ότι θα πάρει τα εγγόνια και θα φύγει. Τελικά σε λίγα χρόνια έφυγαν όλοι. Ο «Γέρος» για τον άλλο κόσμο και στην κηδεία του δεν ήταν ούτε ο Ανδρέας ούτε τα εγγόνια του. Ο Ανδρέας για Σουηδία-Καναδά (ΗΠΑ) και ο βασιλιάς για Ρώμη-Λονδίνο.

Στη συνέχεια, αφιερώνει αρκετές σελίδες σε μία επίσκεψη που έκανε στο Ορος Σινά και στις συναντήσεις που είχε με το Μακάριο και το Νάσερ. Η επίσκεψη αυτή στέφθηκε από διάφορες «επιτυχίες» που η ιστορία δικαίως τις έχει ξεχάσει.

Επανέρχεται στην Ελλάδα με τα γεγονότα του 1966 που έχουν ως πρωθυπουργό τον Στεφανόπουλο. Αναφέρεται σε μία μυστική συνάντηση Κανελλόπουλου-Παπανδρέου και σε συμφωνία όλων να πάνε σε εκλογές το Μάιο του 1967 με πρωθυπουργό τον Παρασκευόπουλο και μάλιστα με το σύστημα της απλής αναλογικής που ο βασιλιάς το ήθελε ως μόνιμο σύστημα. Δεν δίνει καμία εξήγηση – αιτιολόγηση γι' αυτή του την άποψη. Το «διαίρει και βασίλευε» θα μπορούσε να είναι μία καλή εξήγηση. Αυτή η συμφωνία που την επιβεβαίωσε ο Κανελλόπουλος στη δίκη της χούντας κρατήθηκε μυστική από τον πρωθυπουργό Στεφανόπουλο και τον Μητσοτάκη. Έτσι ο Κανελλόπουλος έριξε την κυβέρνηση Στεφανόπουλου.

Οι υπόλοιπες σελίδες αφιερώνονται στο πραξικόπημα της 21^{ης} Απριλίου 1967. Πολλά έχουν γραφτεί γι' αυτό το θέμα. Η υπόθεση που θα προσπαθούσα να διαγεύσω είναι ότι το πραξικόπημα το ετοίμασαν οι «συνταγματάρχες» με την αρωγή των ΗΠΑ και συγκεκριμένα της CIA. Θα είχα δυσκολίες. Αυτό τεκμαίρεται και από την ενίσχυση που έλαβε το χουντικό καθεστώς από τις ΗΠΑ. Εξίσου σημαντική είναι η αδιαφορία που έφθανε στα όρια της αποδοχής της

Σοβιετικής Ένωσης και των δορυφόρων της. Το μεγάλο ερώτημα είναι γιατί οι ΗΠΑ να θέλουν μία δικτατορία στην Ελλάδα; Το μόνο που μπορώ να εικάσω είναι η εφαρμογή του αμερικανικού σχεδίου Άτσεσον για την Κύπρο. Δεν το πέτυχαν με τους Παπανδρέου και το βασιλιά, το κατάφεραν με τους χουντικούς. Πρώτον, οι χουντικοί απέσυραν τα ελληνικά στρατεύματα (μία μεραρχία) που βρίσκονταν στην Κύπρο. Δεύτερον, έκαναν το πραξικόπημα στην Κύπρο για να διώξουν τον Μακάριο, δίνοντας αφορμή στην Τουρκία να εφαρμόσει και με το παραπάνω το σχέδιο Άτσεσον.⁶ Αφού μπήκαν στον κόπο, πήραν και κάτι παραπάνω από αυτό που προέβλεπε το σχέδιο. Το 36% της Κύπρου είναι πλέον υπό τουρκική κατοχή.⁷ Τελειώνω με αυτές τις παρατηρήσεις μου θέτοντας το εξής ερώτημα: «γιατί οι Τούρκοι δεν πήραν όλη την Κύπρο;». Η απάντηση είναι πολύ εύκολη, οι ΗΠΑ τους είπαν ότι μέχρι εκεί θα πάνε και ούτε ένα μέτρο παραπέρα. Και υπάκουσαν.

Αυτή η ανάλυση λείπει από την αυτοβιογραφία του βασιλιά Κωνσταντίνου Β΄. Σε ό,τι αφορά το ρόλο των ΗΠΑ, φαίνεται να βρισκόταν εκτός πραγματικότητας.⁸ Ενδεικτικά αναφέρω μία περικοπή που αφορά τι έκανε στις 20 Απριλίου 1967 (Τόμος Β΄, σ. 207):

Το μεσημέρι εκείνης της 20ής Απριλίου δούλευα στο γραφείο μου και κάποια στιγμή διέκοψα και πήγα για φαγητό με τον Αρναούτη στα «Νησιά», το εστιατόριο του Χίλτον. Στο διπλανό τραπέζι δεξιά καθόταν ο Νίκος Φαρμάκης. Στο τραπέζι αριστερά καθόταν ο Ανδρέας. Με χαιρέτησαν και οι δύο, αλλά συζήτηση δεν είχαμε. ... Ούτε εγώ ούτε ο Ανδρέας, τον οποίο άκουγα να αγορεύει στη συντροφιά του αμέριμος στο διπλανό τραπέζι, ούτε δυστυχώς κανείς άλλος στην Αθήνα είχε αντιληφθεί τι μας περίμενε κανείς άλλος στην Αθήνα είχε αντιληφθεί τι μας περίμενε λίγες ώρες αργότερα. Ακόμη και η Αυγή είχε κυκλοφορήσει αναλύοντας τους λόγους για τους οποίους δεν θα ήταν δυνατόν να γίνει δικτατορία στην Ελλάδα. Κακά τα ψέματα, οι επίορκοι συνταγματάρχες μας έπιασαν όλους στον ύπνο.

⁶Πάντως ο βασιλιάς δεν ήταν εναντίον του σχεδίου Άτσεσον. Τουλάχιστον αυτά γράφει το 2015. Με αφορμή τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν το 1974, γράφει ότι (Τόμος Γ΄, σ. 131): «Έπρεπε να είχε γίνει αποδεκτό το σχέδιο Άτσεσον».

⁷Το πώς μπορούν να φύγουν οι Τούρκοι από την Κύπρο, το εξετάζω στο Παπανίκος (2022)

⁸Για να είμαι δίκαιος, θα πρέπει να αναφέρω ότι λίγο πιο πριν αναφέρει ξεκάθαρα ότι (Τόμος Β΄, σ. 117): «Πολλά έχουν γραφτεί και για το κατά πόσον αναμείχθηκαν στην υπόθεση αυτή οι ΗΠΑ. Προσωπικά πιστεύω ότι οι Αμερικανοί είναι πάντα με έναν τρόπο ανακατεμένοι σε τέτοιες καταστάσεις. Σε ποια έκταση βεβαίως δεν το γνωρίζω». Πιστεύω απόλυτα ότι δεν γνώριζε γιατί και πιο κάτω αναφέρει (Τόμος Β΄, σ. 261): «Είχαν την πεποίθηση ότι οι Αμερικανοί είναι μαζί τους. Αν είχαν λόγο να το πιστεύουν ή όχι, δεν το ξέρω. Υπήρξε πάντως μια γενικότερη ανοχή από χώρες και του Ανατολικού Μπλοκ αλλά και της Δύσης. Υπήρξε από αυτές μια υποκρισία». Ποτέ δεν κατάλαβε ότι οι ΗΠΑ δεν τον ήθελαν και αυτοί τον έδιωξαν. Αν το γνώριζε τότε, θα λάμβανε τα μέτρα του και δεν θα αποκάλυπτε τα σχέδιά του να ανατρέψει τη χούντα στον ίδιο τον πρόεδρο των ΗΠΑ όπως μας εξηγεί παρακάτω όταν επισκέφτηκε τις ΗΠΑ τον Σεπτέμβριο του 1967 (Τόμος Β΄, σ. 274 και επ.). Μάλιστα σε αυτή την επίσκεψη αναφέρει ότι στη συνάντηση με τον Τζόνσον (Τόμος Β΄, σ. 285): «Για το πραξικόπημα της 21ής Απριλίου, μου είπε ότι οι Αμερικανοί δεν είχαν καμία ανάμειξη. Βεβαίως δεν είχα κανένα λόγο να τον πιστέψω. Είμαι σίγουρος ότι γνώριζε. Δεν πιστεύω όμως ότι ο Τζόνσον στήριξε του χουντικούς όσο τους στήριξε ο Νίξον μετά». **Με τέτοιες διαπιστώσεις (λ.χ., ο Τζόνσον δεν το γνώριζε) δεν είναι να απορεί κανείς γιατί έχασε το θρόνο του.**

Αυτό απαντάει και στο ερώτημα αν το πραξικόπημα ήταν υπό την έγκριση του βασιλιά. Δεν ήταν και δεν χρειαζόταν να ήταν αφού είχε την έγκριση των ΗΠΑ. Αφού αναφέρει για Ανδρέα Παπανδρέου και *Αυγή*, να παραπέμψω στα δύο βιβλία μου Παπανίκος (2019) και Παπανίκος (2020). Και τα δύο έχουν κρίσεις για τον Ανδρέα Παπανδρέου το πρώτο και την αριστερά το δεύτερο. Πάντως, ο Γεώργιος Παπανδρέου είχε εγκαίρως προειδοποιήσει το βασιλιά για τη χούντα, όπως ο ίδιος ο βασιλιάς αναφέρει (Τόμος Β', σ. 260).

Ο Τόμος Β' τελειώνει με το πραξικόπημα και ότι ακολούθησε. Λίγο πολύ αυτά είναι γνωστά. Το αφήγημα του βασιλιά είναι πειστικό: δεν ήθελε τους χουντικούς. Και είναι πειστικό, διότι δεν είχε κανένα λόγο να κάνει πραξικόπημα. Δεν υπήρχε κανένας απολύτως κίνδυνος για τον θρόνο. Πολύ σωστά επισημαίνει ότι (Τόμος Β', σ. 235):

Η χουντική Τριανδρία έπαιξε ένα πολύ έξυπνο, βρώμικο ψυχολογικό παιχνίδι. Έπαιξαν πάνω στον πατριωτισμό και επικαλέστηκαν και τον κομμουνιστικό κίνδυνο, που στην πραγματικότητα φυσικά ήταν ανύπαρκτος. ... Αν φοβούνταν κάτι οι χουντικοί ήταν ο Ανδρέας, όχι όμως για τις ανοησίες που έλεγε ότι θα όρκιζε την κυβέρνηση στο Σύνταγμα αλλά για τη γενικότερη δύναμη που φαινόταν ότι είχε.

Η ανάλυση αυτή ή καλύτερα το διάβασμα της πραγματικότητας δείχνει τη ρηχότητα της ανάλυσής τους, αλλά πολύ πιθανόν και την ανικανότητα των συμβούλων του. Δεν είχε διαβάσει Ησίοδο⁹, αν και εντρύφησε σε μέρος της ελληνικής γραμματείας, που σαφώς λέει ότι πανέξυπνος είναι αυτός που τα καταλαβαίνει όλα από μόνος του. Καλός είναι και εκείνος που μαθαίνει από αυτά που του λένε οι άλλοι. Βλάκας και άχρηστος είναι εκείνος που ούτε από μόνος του τα καταλαβαίνει αλλά ούτε και τους άλλους ακούει. Εδώ θα πρόσθετα ότι εξίσου σημαντικό είναι να επιλέξεις ποιους θα ακούς. Το βασικό κίνητρο της ανθρώπινης συμπεριφοράς είναι το προσωπικό όφελος όπως αυτό σαφώς το έχει ορίσει η οικονομική επιστήμη. Οι χουντικοί το δικό τους όφελος ήθελαν και σε περίπτωση νίκης των Παπανδρέου, θα είχαν άσχημη τύχη σε ό,τι αφορά την καριέρα τους. Συνεργάστηκαν με τις ΗΠΑ και έκαναν ένα επιτυχημένο πραξικόπημα.

Αναφέρει την λέξη «έξυπνο» για αυτό που έκαναν οι χουντικοί. Επ' αυτού θα επικαλεστώ το βιβλίο μου, *Έξυπνοι, Βλάκες και Απατεώνες* (Παπανίκος, 2021α), για να πω ότι βλάκες, όπως οι χουντικοί, πολλές φορές κάνουν και έξυπνα πράγματα τουλάχιστον έτσι φαίνονται στους άλλους βλάκες. Με δεδομένο ότι οι χουντικοί ήταν απατεώνες, εξ ορισμού συνεπάγεται ότι ήταν και βλάκες. Το τέλος τους δείχνει και το μέγεθος της βλακείας τους. Πρώτον έχασαν το 36% της Κύπρου και δεύτερον πέρασαν μέρος της ζωής τους στη φυλακή ως απατεώνες που ήταν.

Φυσικά, οι χουντικοί δεν τόλμησαν να πειράξουν ούτε τρίχα από τον Ανδρέα Παπανδρέου, διότι ήταν υπό την υψηλή προστασία των ΗΠΑ, όπως αναφέρει ο ίδιος ο Παπανδρέου στο βιβλίο του, η *Δημοκρατία στο Απόσπασμα*, που κυκλοφόρησε στα αγγλικά το 1971. Αλλά και ο ίδιος ο βασιλιάς το επισημαίνει. Είχε κάνει ένα ταξίδι τον Σεπτέμβριο του 1967 στις ΗΠΑ, που ήδη

⁹Βλ. Παπανίκος (2023γ, 2022β, 2022γ, 2022δ).

προαναφέρθηκε. Εκεί λοιπόν συνάντησε τον πρόεδρο Τζόνσον, ο οποίος του είπε τα εξής (Τόμος Β΄, σσ. 283-285):

Ελάτε τώρα να συζητήσουμε κανονικά. Άκουσε, παιδί μου, έχετε εκεί στη φυλακή ένα κάθαρμα που λέγεται ... Παπα ... κάτι ... Δεν θυμάμαι. ... Πρέπει να τον βγάλετε. ... Εντάξει ... εντάξει, παιδί μου. Ξέρεις κάτι όμως; Αυτός ο μπάσταρδος ο Γκάλμπρεϊθ ... Ξέρεις ποιος είναι; ... Αυτός, λοιπόν, έχει κινητοποιήσει όλη την ιντελιγκέντσια εναντίον μου για να ελευθερωθεί ο Παπανδρέου και ξέρεις πως χειρίζομαι τέτοια θέματα ... Λειτουργώ ανάλογα με την ποσότητα της αλληλογραφίας που φτάνει στον Λευκό Οίκο. Και η μεγαλύτερη ποσότητα που μπαίνει στον Λευκό Οίκο είναι κατά του πολέμου στο Βιετνάμ. Η δεύτερη μεγαλύτερη ξέρεις ποια είναι; Είναι γι' αυτόν τον καταραμένο τον Παπανδρέου.

Να σημειώσω ένα μεταφραστικό λάθος. Προφανώς, ο πρόεδρος Τζόνσον χρησιμοποίησε τη φράση «son of a bitch», η οποία εξαρτάται από τον τόνο της φωνής κάποιου για το πώς το εννοεί. Επειδή η έκφραση αυτή χρησιμοποιείται κατά κόρον στην αγγλική, δε σημαίνει πάντοτε κάτι κακό. Θα μπορούσε να σημαίνει «έξυπνος», «πολυμήχανος» κ.λπ. Καλός θα ήταν αυτός ο χαρακτηρισμός και για τον Οδυσσέα του Ομήρου. Εδώ ο Τζόνσον μάλλον παίζει με την ανωριμότητα και τη βλακεία του Κωνσταντίνου για να του δείξει ότι εμένα δεν με ενδιαφέρει το άτομο γι' αυτό και δεν θυμάμαι καν το όνομά του αλλά δέχομαι πιέσεις από τη διανοήση των ΗΠΑ, με αρχηγό τον Τζον Κένεθ Γκάλμπρεϊθ ο οποίος ήταν μία πολύ σημαντική προσωπικότητα. Η δεύτερη έκφραση «καταραμένος», προφανώς μεταφράζει το «god damned» έχει πάλι την ίδια σημασία και χρησιμοποιείται, όπως και η προηγούμενη φράση στην καθομιλουμένη μεταξύ φίλων.

Έχω βγάλει τις απαντήσεις του βασιλιά σε αυτή τη στιχομυθία γιατί δεν έχουν και καμία σημασία. Αυτά και ο τρόπος που τα λέει ο πρόεδρος Τζόνσον είναι χαρακτηριστικά ενός ηγέτη υπερδύναμης που θέλει να αισθάνεται άνετα και σου ζητά να τον βοηθήσεις σε κάτι ασήμαντο. Δεν ήταν καθόλου ασήμαντος για τις ΗΠΑ ο Ανδρέας Παπανδρέου. Ήταν η μελλοντική τους πιθανή εφεδρεία ενώ ο βασιλιάς δεν ήταν. Ο Τζόνσον δεν ήταν καθόλου τυχαίος. Ήταν από το δημοκρατικό κόμμα των ΗΠΑ μέλος του οποίου ήταν και ο Ανδρέας Παπανδρέου. Ήταν αντιπρόεδρος του Κέννεντυ και έγινε πρόεδρος όταν σκότωσαν τον Κέννεντυ το 1963 για να επανεκλεγεί το 1964. Ο Τζον Κένεθ Γκάλμπρεϊθ ήταν σύμβουλος του Κέννεντυ.

Για να επανέλθουμε στο πραξικόπημα, ο βασιλιάς Κωνσταντίνος Β΄ αναγνωρίζει το λάθος του (Τόμος Β΄, σ. 256):

Σήμερα που το ξανασκέφτομαι, τόσα χρόνια μετά, θα μπορούσα να πω ότι ήταν λάθος μου που όρकिσα την κυβέρνηση των πραξικοπηματιών, ο φόβος όμως μιας εμφύλιας σύρραξης ήταν μεγάλος.

Εκ των υστέρων κρινόμενο, δεν υπήρχε κανένας τέτοιος φόβος. Εκείνο που δεν κατάλαβε ποτέ ο βασιλιάς ήταν ότι δεν ήταν ο ίδιος μέσα στα πλάνα των ΗΠΑ. Το τι θα μπορούσε να κάνει δεν είναι εύκολο να το πει κανείς. Αυτός σωστά θεώρησε ως μία επιλογή, να τους δεχτεί προς το παρόν και μετά να τους ανατρέψει. Δεν ήταν κακή επιλογή. Το πρόβλημα ήταν ότι οι ΗΠΑ δεν την

ήθελαν αυτή την επιλογή και γι' αυτό ήταν καταδικασμένη σε αποτυχία. Μία καλύτερη επιλογή θα ήταν να σχεδιάσει την απόδρασή του και να καταγγείλει τη χούντα από τη Ρώμη. Ίσως και από την Ουάσιγκτον αν τον άφηναν. Θα μπορούσε να οργανώσει ένα μεγάλο συλλαλητήριο στο Λονδίνο. Θα ήταν ο ηγέτης όλων των Ελλήνων της αντίστασης.

Ο Τόμος Β' τελειώνει με την αποσόβηση ενός πολέμου με την Τουρκία το Νοέμβριο του 1967. Αυτός αποσόβησε τον πόλεμο αλλά το αποτέλεσμα ήταν να αποσυρθεί η μεραρχία που είχε στείλει ο Παπανδρέου την περίοδο 1963-64. Πολλοί είναι οι ανόητοι που πιστεύουν ότι αν δεν είχε αποσυρθεί αυτή η μεραρχία δεν θα «τολμούσαν» να εισβάλλουν στην Κύπρο το 1974. Αυτή θα τους εμπόδιζε. Μόνο οι ΗΠΑ θα μπορούσαν να εμποδίσουν τους Τούρκους όπως φυσικά έπραξαν το 1967 και δεν έπραξαν το 1974. Αλλά η ανάλυση αυτή ξεφεύγει από το πλαίσιο αυτής της παρουσίασης της αυτοβιογραφίας του βασιλιά Κωνσταντίνου Β'. Όπως ήδη έχω αναφέρει, για το Κυπριακό έχω γράψει ένα σύντομο άρθρο για τη λύση του, βλ. Παπανίκος (2022).

Ο Τόμος Γ' ξεκινάει με την προσπάθεια του βασιλιά να οργανώσει κίνημα κατά της χούντας. Πολλά από αυτά τα γεγονότα είναι γνωστά και οι λεπτομέρειες δεν έχουν και μεγάλο ιστορικό ενδιαφέρον. Η παταγώδης αποτυχία του κινήματος οφείλεται κατά κύριο λόγο στη μη στήριξη του από τις ΗΠΑ. Παρ' όλα αυτά, ο βασιλιάς Κωνσταντίνος Β' θεωρεί, λανθασμένα κατά τη γνώμη μου, ότι η αποτυχία οφειλόταν σε δικά του λάθη (Τόμος Γ', σ. 45):

Χωρίς να θέλω να μεμφθώ κανέναν, ύστερα από λίγες ώρες και όταν το ένα λάθος διαδεχόταν το άλλο άρχισα να αντιλαμβάνομαι ότι υστερούσε πολύ σε στρατηγική και οργάνωση.

Επειδή μου είναι πολύ συμπαθής αυτός και η ωραία οικογένεια που έχει κάνει, ας μου επιτραπεί να πω ότι του έλειπε μυαλό και όχι στρατηγική και οργάνωση. Θα έλεγα ότι του έλειπε και πείρα αλλά δεν ήταν θέμα πείρας. Μάλλον του έλειπε η γνώση, τόσο τότε (1967) όσο και όταν έγραφε την αυτοβιογραφία του (2015). Αν είχε το «γνώθι σαυτόν», με την έννοια που δίνω στο βιβλίο μου, *Εξυπνοι, Βλάκες και Απατεώνες* (Παπανίκος, 2021α), τότε από το 1964 θα καθόταν στα αυγά (θρόνο) του, πράγμα που θα του εξασφάλιζε τη βασιλεία μέχρι το θάνατό του και θα τον καθιστούσε το μακροβιότερο βασιλιά στον ελληνικό θρόνο. Δεν κάθισε στα αυγά του, γι' αυτό δεν μπορούσε να καθίσει πλέον και στο θρόνο του. Το δυστύχημα είναι ότι ακόμη και το 2015 δεν κατάλαβε ποιος τον έβγαλε από το θρόνο του. Όπως εξηγώ στο Παπανίκος (2023α), οι ΗΠΑ τον εκθρόνισαν.

Και στο σημείο αυτό τελειώνει η βασιλεία του βασιλιά Κωνσταντίνου Β' και αρχίζει μία άλλη περιπέτεια που ξεκίνησε από τη Ρώμη και έκανε έναν ολόκληρο κύκλο μέχρι που γύρισε την Ελλάδα ως ιδιώτης πλέον το 1993. Είχε έρθει και νωρίτερα το 1981 για την κηδεία της μητέρας του.

Βασίλειο χωρίς Βασιλιά (1967-1973) και Βασιλιάς χωρίς Βασίλειο (1973-2023)

Η χούντα δεν κατήγησε τη βασιλεία αμέσως. Μάλιστα ζήτησε από το βασίλειο να επιστρέψει.¹⁰ Η Ελλάδα ήταν για μερικά χρόνια βασίλειο χωρίς βασιλιά. Το 1973, η χούντα έκανε δημοψήφισμα και κατήγησε τη βασιλεία. Έτσι έμεινε ο βασιλιάς Κωνσταντίνος Β΄ ένας βασιλιάς χωρίς βασίλειο. Το 1974 έγινε δεύτερο δημοψήφισμα που το αποτέλεσμα του δεν επέτρεπε στον Κωνσταντίνο Β΄ να γυρίσει ως βασιλιάς.

Θα σταχυολογήσω μερικές περικοπές για να τεκμηριώσω κάποιες απόψεις που εξέφρασα προηγούμενα. Με αφορμή το θάνατο του Αϊζενχάουερ (Μάρτιος 1969), ο βασιλιάς επισκέφτηκε τις ΗΠΑ και αποκόμισε τις εξής εντυπώσεις όμοιες με εκείνες της προηγούμενης επίσκεψής του το Σεπτέμβριο του 1967 (Τόμος Γ΄, σ. 71):

Το ταξίδι μου εκείνο στις ΗΠΑ ήταν μια πολύ δύσκολη εμπειρία για μένα. Είχα φύγει από την Ελλάδα. Ήμουν αρχηγός του ελληνικού κράτους σε μια πολύ ιδιότυπη κατάσταση και η αμερικανική κυβέρνηση ήταν πολύ ψυχρή απέναντί μου. Αυτό που δεν μπορούσα να αντέξω εκείνες τις μέρες στην Ουάσιγκτον, αλλά και στην Αθήνα ακόμη πριν από το Αντικίνημα, ήταν η στάση των ξένων απέναντι στους χουντικούς. Το πόσο και πολλοί Ευρωπαίοι και κυρίως οι Αμερικανοί κολάκευαν και παίνευαν αυτούς τους τσαρλατάνους. Ήταν ένα θέαμα φοβερό. Το μόνο που έβγαινε από το στόμα τους ήταν ψέματα και κολακειές ... Τους είχα σιχαθεί. Για να μην αφήνω όμως απ' έξω και τους ηγέτες του Ανατολικού Μπλοκ, και αυτοί μια χαρά τα πήγαιναν με τη χούντα. Τους βόλευε ... Είχαν την ησυχία τους και είχαν αναπτύξει πολλές και ιδιαίτερα επωφελείς γι' αυτούς οικονομικές σχέσεις.

Με αυτά που γράφει μου γίνεται πραγματικά ιδιαίτερα συμπαθής, διότι είναι αφελής και είχε πλήρη έλλειψη γνώσεων του τι συνέβαινε. Ας επαναλάβω μερικά πράγματα που λίγο-πολύ έχω αναφέρει. Πρώτον, όπως αναφέρω στο βιβλίο μου για τον Εμφύλιο Πόλεμο (Παπανίκος, 2020α), ο κόσμος μοιράστηκε το 1943 στη Διάσκεψη της Τεχεράνης. Η Ελλάδα ανήκε στη Δύση και μέχρι το 1947 αυτό ταυτιζόταν με την Αγγλία που συμπαθεί τους βασιλιάδες και τα βασίλεια. Δεύτερον, το 1947 ανέλαβαν οι ΗΠΑ, και όπως σοφά ανέφερε ο Ουίνστον Τσόρτσιλ το 1947, οι ΗΠΑ δεν συμπαθούν τους βασιλιάδες και τα βασίλεια. Τρίτον, οι ΗΠΑ τον έφαγαν αρχής γενομένης με την επιβολή των χουντικών το 1967 και με τη μη στήριξη του αντικινήματος που έκανε. Αυτό που περιγράφει στην παραπάνω περικοπή είναι το αποτέλεσμα αυτής της θέσης των ΗΠΑ. Τέταρτον, όσο αφορά τις άλλες χώρες σε ανατολή και δύση, δεν είχε καταλάβει ο αφελής βασιλιάς αυτοί ακολουθούσαν τυφλά τις ΗΠΑ. Πέμπτον, οι ΗΠΑ αρέσκονται πάντοτε να βάζουν σε χώρες που ελέγχουν τσαρλατάνους να τις διοικούν, και καλύτερους γελωτοποιούς από τους Παπαδόπουλο και Παττακό δεν γινόταν.¹¹ Το τερπνόν μετά του ωφελίμου. Και τη δουλειά τους έκαναν και

¹⁰Πολύ πιθανόν οι χουντικοί να μπλόφαραν.

¹¹Δύο πράγματα πρέπει να ξεχωρίζονται. Είναι άλλο πράγμα κάποιος να είναι γενικά ενάντια σε χούντες και δικτατορίες και άλλο αν οι δικοί μας χουντικοί ήταν πραγματικά γελοία και

διασκεδάζαν ταυτόχρονα. Για άνθρωπο που βασίλευσε στην Ελλάδα έστω και για 45 μήνες, απορώ πραγματικά που απορεί και μάλιστα γράφει τα εξής απίστευτα (Τόμος Γ', σ. 73):

... σ' εκείνο το ταξίδι δεν θα κατάφερα να συναντήσω τον Νίξον. Ένα απλό «χαίρετε ... πώς είστε» ανταλλάξαμε. Είχε άλλες προτεραιότητες. Προτίμησε να δεχθεί στο Οβάλ γραφείο τον Παττακό για να του αναλύει ελληνικά ρητά. Και φυσικά είχε το λόγο του για αυτό. Ήταν η πολύ δυσάρεστη γι' αυτόν συζήτησή μας το φθινόπωρο του '67, όταν με είχε επισκεφθεί στο Τατόι και του μίλησα σκληρά για τις ευθύνες των Αμερικανών.

Με τέτοιες ρηχές αναλύσεις ακόμη και το 2015 δεν είναι να απορεί κανείς γιατί έχασε το θρόνο του από τους Αμερικανούς. Ποιες ευθύνες είχε ο Νίξον; Καμία απολύτως. Αυτοί ήθελαν να τον φάνε και τον έφαγαν. Δεν τους έκανε. Ο Παττακός τους έκανε για τη δουλειά και σ' αυτόν έδωσαν το βάρος. Αυτόν «τιμούσαν». Αν του έλεγε και ρητά, τόσο το καλύτερο. Όπως είπα, το τερπνόν μετά του ωφελίμου. Δηλαδή γιατί συνάντησε τον Παττακό; Για να του κάνει γεωστρατηγική ανάλυση; Αστεία πράγματα. Τον συνάντησε για να τον κολακέψει αλλά και για να δείξει σε όλους εντός και εκτός Ελλάδος ότι στηρίζουμε τη χούντα, διότι είναι δικό μας έργο. Δεν επιβλήθηκε και τη στήριξαν, αλλά την επέβαλλαν και την στήριξαν και ο βασιλιάς μέχρι που έφυγε από τη ζωή δεν το κατάλαβε. Λίγο πιο κάτω (σσ. 76-78), περιγράφει μία επεισοδιακή συνάντηση με τον Υπουργό Εξωτερικών των ΗΠΑ Ρότζερς αφού δεν κατάφερε να δει τον Πρόεδρο Νίξον. Για να καταλήξει ότι όλη η συμπεριφορά των ΗΠΑ τον έκανε αντιαμερικανό. Μια ακόμη απόδειξη ότι είχε χάσει κάθε επαφή με την πραγματικότητα. Δεν κατάλαβε ότι οι ΗΠΑ τον είχαν ξεγραμμένο και ετοιμάζαν και την τυπική του πλέον έξωση από το θρόνο, κάτι που έγινε λίγα χρόνια αργότερα, το 1973.

Η αφέλειά του πραγματικά δεν είχε όρια. Αναφέρεται στην επίσκεψη του Νίξον στην Ελλάδα το Σεπτέμβριο του 1967 όταν τον συνάντησε στο Τατόι αφού είχε δει τους χουντικούς. Ακόμη δεν ήταν πρόεδρος ο Νίξον. Του είπε του βασιλιά ότι οι χουντικοί ήταν η καλύτερη κυβέρνηση που είχε η Ελλάδα μετά τον πόλεμο (σ. 82). Αυτό έκανε έξω φρενών το βασιλιά. Τουλάχιστον αυτό μας λέει το 2015. Αλλά εκείνο που έχει ενδιαφέρον είναι το συμπέρασμα στο οποίο καταλήγει (Τόμος Γ', σ. 83):

Κατά πόσον βέβαια ήταν οι Αμερικανοί αυτοί που έκαναν τη χούντα, είναι ένα ερώτημα στο οποίο δεν έχω απάντηση.

Και στην επόμενη σελίδα, όμως μας λέει το εξής (Τόμος Γ', σ. 84):

Η ουσία λοιπόν είναι ότι κάποιος από τις κρατικές υπηρεσίες των ΗΠΑ ανακατεύτηκε και έγινε η μεγάλη ζημιά. Παρ' όλα αυτά και ασχέτως της πολιτικής των περισσότερων αμερικανικών κυβερνήσεων, νομίζω ότι οι Αμερικανοί ως άτομα

βλακώδη άτομα. Ας συγκρίνει η ιστορία τον Παπαδόπουλο με το Μεταξά για να γίνει κατανοητό τι εννοώ. Πώς να το κάνουμε και η νοημοσύνη κάποιων ανθρώπων βαρβαίνει.

είναι πάρα πολύ δημοκράτες και πολύ φιλοβασιλικοί. Όσον αφορά τους ξένους βασιλείς, βέβαια είναι φιλοβασιλικοί, γιατί από την πλευρά τους ποτέ, ακόμη και σήμερα, δεν σταμάτησαν να πολεμάνε ... τον δικό τους βασιλιά, τον Γεώργιο Γ΄. Δεν τους φεύγει με τίποτε αυτό. Έτσι εξηγείται γιατί μια πολιτισμένη χώρα σαν την Αμερική στήριξε τόσο πολύ την ιρλανδική τρομοκρατία.

Πραγματικά με εκπλήσσουν οι περιορισμένες γνώσεις του βασιλιά τόσο για τις ΗΠΑ όσο και για τη γενικότερη διεθνή πολιτική. Δυστυχώς, δεν τις σπούδασε ποτέ και δυστυχώς γι' αυτόν δεν είχε την οξυδέρκεια να τις μάθει από τις συναναστροφές που έκανε.

Να κάνω μερικές παρατηρήσεις. Ο Γεώργιος Γ΄ ήταν ο σχιζοφρενής βασιλιάς της Αγγλίας όταν το 1776 έγινε η αμερικανική επανάσταση. Η πολιτική του στοίχισε στην Αγγλία την απώλεια των αμερικανικών αποικιών. Πραγματικά δεν καταλαβαίνω τι μας λέει: είναι ή δεν είναι φιλοβασιλικοί οι ΗΠΑ; Μήπως θέλει να πει ότι είναι άμα τους συμφέρει και αν δεν τους συμφέρει δεν είναι; Ακόμη και σήμερα είναι φίλοι με το βασιλιά της Αγγλίας γιατί τους συμφέρει. Δεν ήταν φίλοι με το βασιλιά της Ελλάδος γιατί δεν τους συνέφερε. Γενικά όμως έχουν μία αντιπάθεια στα βασίλεια και τους βασιλιάδες σε αντίθεση με τους γείτονές τους, τους Καναδούς.

Μετά το δημοψήφισμα του 1973 και την κατάργηση της βασιλείας, ο βασιλιάς μετακομίζει από τη Ρώμη στο Λονδίνο, διότι πλέον δεν είχε κανένα λόγο να είναι κοντά στην Ελλάδα. Ίσως να καταλάβαινε ότι η δικτατορία είχε πλέον εδραιωθεί στην Ελλάδα και το δημοψήφισμα δεν ήταν και τόσο νόθο όσο θα το ήθελε. Λίγα πράγματα αναφέρει για αυτό το δημοψήφισμα εκτός από το να το αποκαλέσει νόθο. Πάντως, όπως εξηγώ και στο Παπανίκος (2023α), τα ίδια περίπου αποτελέσματα έδωσε και το δημοψήφισμα που έκανε ο Κωνσταντίνος Καραμανλής το 1974.

Ο βασιλιάς είχε καθημερινές τηλεφωνικές επαφές με τον Καραμανλή την εβδομάδα των γεγονότων του Πολυτεχνείου το 1973. Ήταν μάλιστα έτοιμοι να κάνουν κοινή δήλωση. Ο Καραμανλής την ακύρωσε, διότι όπως αναφέρει ο βασιλιάς και το επιβεβαιώνει ο Μακαρέζος στο βιβλίο του, ο Καραμανλής είχε επαφές με τη χούντα για να επιστρέψει.

Και φθάνουμε στο 1974, στο οποίο ο βασιλιάς αφιερώνει ειδικό κεφάλαιο με ενδιαφέρουσες αναφορές, κυρίως για τις καθημερινές επαφές που είχε με τον Κωνσταντίνο Καραμανλή (Τόμος Γ΄, σ. 123):

Καθ' όλη την περίοδο της χούντας, με τον Καραμανλή επικοινωνούσαμε τηλεφωνικά ίσως και δύο-τρεις φορές την εβδομάδα. Εγώ ήμουν βέβαια αυτός που τηλεφωνούσε τις περισσότερες φορές και όχι εκείνος, καθώς ήθελα να τον έχω πλήρως ενημερωμένο για τις κινήσεις μου. Ύστερα όμως από το περιστατικό της ακύρωσης των δημόσιων δηλώσεών μας διέκοψα κάθε επικοινωνία μαζί του. Αποφάσισα να αποκαταστήσω τις μεταξύ μας σχέσεις και επαφές με την αφορμή της ονομαστικής μας εορτής την 21η Μαΐου 1974. Είχα πικραθεί μαζί του αλλά δεν είχα σκοπό να ασχοληθώ περισσότερο με αυτό. Εκείνο που είχε τη μοναδική σημασία ήταν να απαλλάξουμε τη χώρα από τη χούντα.

Παρά το γεγονός ότι το έχει πολλάκις διαψεύσει, με τον Καραμανλή είχαμε συναντηθεί κατά τη διάρκεια της χούντας μυστικά. Η πρώτη μας συνάντηση ήταν το 1969 στο Λουξεμβούργο, στην οικεία του Μεγάλου Δούκα. Η δεύτερη, στο ίδιο το

σπίτι του Καραμανλή στο Παρίσι, τον Ιούνιο του 1974, λίγες ημέρες μετά την προσπάθειά μου για επαναπροσέγγιση, αλλά και λίγες ημέρες πριν αρχίσει να εξελίσσεται η τραγωδία στην Κύπρο.

Πιο κάτω (Τόμος Γ', σ. 132) πολύ σωστά επισημαίνει ότι η χούντα έπεσε λόγω Κυπριακού. Θεωρώ δε αδιανόητο όλα αυτά στην Κύπρο να μην έγιναν υπό την εποπτεία των ΗΠΑ. Τώρα αν οι Αμερικανοί τους ξεγέλασαν και με αυτό τον τρόπο «νομιμοποίησαν» την τουρκική εισβολή και την εφαρμογή του σχεδίου Άτσεσον προς το πολύ χειρότερο για την ελληνική πλευρά είναι ένα άλλο θέμα. Πάντως σε μία συζήτηση που είχε ο βασιλιάς με τον Κίσιγκερ το 2003 (Τόμος Γ', σσ. 315-316) φαίνεται να μην διαψεύδεται η άποψη ότι οι ΗΠΑ έβαλαν τους Τούρκους στην Κύπρο.

Τα γεγονότα που ακολούθησαν είναι γνωστά και ο βασιλιάς Κωνσταντίνος Β' καταφέρεται κατά του Κωνσταντίνου Καραμανλή ότι τον «πούλησε» και τον αποκαλεί προδότη. Αυτά λίγη σημασία έχουν. Ήταν ολοφάνερο ότι η βασιλεία στην Ελλάδα δεν ήταν πλέον αποδεκτή και γι' αυτό το λόγο δεν ήταν αποδεκτός και ο Κωνσταντίνος Β'. Όλοι στην Ελλάδα θεωρούσαν τον βασιλιά Κωνσταντίνο Β' ως υπεύθυνο για τη δικτατορία. Πολλοί δε ότι ήταν δικό του εγχείρημα. Πιο πολλοί ότι κακώς την όρκισε και λιγότεροι ότι απέτυχε να την ανατρέψει. Κανένα μεγάλο πολιτικό κόμμα δεν τον ήθελε πλέον. Το δημοψήφισμα του 1974 όσο νόθο και άδικο και αν ήταν -που πιστεύω ότι ήταν- δεν μπορεί να ανατρέψει το γεγονός ότι η πλειοψηφία του ελληνικού λαού δεν ήθελε το βασιλιά. Ο καθένας είχε τους δικούς τους λόγους και αυτοί οι λόγοι ήταν πολλοί για να συσπειρώσουν ένας μεγάλο μέρος του ελληνικού λαού εναντίον του.

Και κάπως έτσι κατέληξε χωρίς θρόνο, όπως ο ίδιος τιτλοφορεί το Κεφάλαιο VII του Γ' Τόμου. Δηλαδή βασιλιάς χωρίς βασιλείο. Και κάπως έτσι τελειώνει και ο πολιτειακός και πολιτικός του ρόλος και αρχίζει μία περίοδος αναγκαστικής ιδιώτευσης μέχρι το θάνατό του το 2023. Μέχρι και την πτώση της χούντας μπορούσε να περιφέρεται ανά τον κόσμο ως ο νόμιμος αρχηγός της Ελλάδος. Είχε μία βάση και του έδινε μία νομιμοποίηση, διότι ήταν η χούντα που παρανόμως κατήργησε στην αρχή το σύνταγμα του 1952 και το 1973 τη βασιλεία. Μετά το δημοψήφισμα του 1974, έπαψε να έχει αυτή τη νομιμοποίηση και από βασιλιάς εν ενεργεία έγινε τέως βασιλιάς. Παρ' όλα αυτά, είχε έντονη διεθνή κινητικότητα που την περιγράφει στις υπόλοιπες σελίδες της αυτοβιογραφίας του.

Μας αναφέρει διάφορες συζητήσεις που είχε με τη Θάτσερ, τον Ρέιγκαν αλλά και ενδιαφέρουσες κρίσεις για τον Κωνσταντίνο Καραμανλή και τον Ανδρέα Παπανδρέου. Για τον Καραμανλή λέει το εξής ενδιαφέρον αναφερόμενος σε μία συζήτηση που είχε με το Γεώργιο Ράλλη στο τέλος της δεκαετίας του 1970. Του λέει του Ράλλη (Τόμος Γ', σ. 187):

Ο Καραμανλής θέλει να γίνει Πρόεδρος όλων των Ελλήνων και αυτό δεν θα μπορούσε να το κατορθώσει αν δεν έκανε πρώτα δύο πράγματα: δεν πρόδιδε εμένα και δεν έκανε ό,τι μπορούσε για να φέρει τον Ανδρέα και το ΠΑΣΟΚ στην εξουσία. Και θα το δεις: θα τις χάσεις τις εκλογές και θα πας σπίτι σου.

Πόσο άραγε αυτό απέχει από την πραγματικότητα; Είναι αλήθεια ότι πολλοί δεξιοί ψήφισαν τον Ανδρέα Παπανδρέου και το ΠΑΣΟΚ, διότι ένιωθαν ασφαλείς

επειδή πρόεδρος ήταν ο Καραμανλής. Μιλώντας με τη Μάργκαρετ Θάτσερ για τον Ανδρέα Παπανδρέου, λέει τα εξής (Τόμος Γ΄, σ. 189):

Δεν του αρέσει ποτέ να αφήνει τους συνομιλητές του να φεύγουν από τη συζήτηση δυσαρεστημένοι. Ακόμη κι αν αυτή η συζήτηση είναι μεταξύ δύο πρωθυπουργών. Θέλει όλους να τους έχει ικανοποιημένους, οπότε στις κατ' ιδίαν συζητήσεις του συμφωνεί πάντα με αυτόν που έχει απέναντί του. Αφού όμως έλθει σε συμφωνία και δώσει τα χέρια, βγαίνει έξω και λέει και κάνει ακριβώς το αντίθετο απ' όσα είχε συμφωνήσει πριν από λίγο.

Έχω γράψει ένα βιβλίο για τον Ανδρέα Παπανδρέου (Παπανίκος, 2019). Νομίζω αυτά που λέει ο βασιλιάς Κωνσταντίνος Β΄ δεν απέχουν πολύ από την πραγματικότητα και συνεπώς δεν τα θεωρώ συκοφαντικά.

Στη συνέχεια αναφέρεται και στη βασιλική περιουσία που σύμφωνα με τον Κωνσταντίνο όλα άρχισαν το 1973 με τη χούντα. Γι' αυτό το θέμα έχω γράψει ένα σχετικό άρθρο (Παπανίκος, 2023β) υπολογίζοντας πόσα χρήματα έχασε ο Έλληνας φορολογούμενος από τη δήμευση της βασιλικής περιουσίας στο Τατόι. Τα υπολόγισα σε 152,24 εκατομμύρια ευρώ σε τιμές 2023. Και αυτά μέχρι το 2023. Κάθε χρόνο χάνουμε περισσότερα από τα μισά που έδωσε το ελληνικό δημόσιο, περί τα 13,79 εκατομμύρια ευρώ το 2003 για να αποζημιώσει το βασιλιά. Όλοι έχασαν: βασιλιάς, ελληνικό δημόσιο αλλά κυρίως ο Έλληνας φορολογούμενος. Για όσους λειτουργούν με το θυμικό και όχι με τη λογική, θα πρέπει να είναι διατεθειμένοι να πληρώνουν το κόστος. Συνήθως, όμως, το κόστος το πληρώνουν αυτοί που πληρώνουν φόρους και κατά τεκμήριο δεν αποφασίζουν με βάση το θυμικό τους.

Κάνει αναφορά στην αφαίρεση της ελληνικής ιθαγένειας που λίγο πολύ ως ιστορία είναι γνωστή και ικανοποιεί το θυμικό μερικών Ελλήνων. Αυτή η ιστορία βοηθάει τους ρατσιστές και τους φασίστες που αναφέρουν ότι κάποιος που δεν γεννήθηκε εδώ και δεν μιλάει την ελληνική γλώσσα καλά ούτε έχει και το ίδιο θρήσκευμα γίνεται Έλληνας, ενώ ο βασιλιάς και η οικογένειά του δεν είναι Έλληνες και δεν δικαιούνται διαβατηρίου. Ποιος βλάκας¹² άραγε σκέφτηκε να αφαιρέσει την ιθαγένεια και ποιος ηλίθιος μπορεί να θέλει κάποιος να αλλάξει το οποιοδήποτε επώνυμο φέρει οποιοσδήποτε;

Αξίζει να παραθέσουμε ολόκληρο το συμβάν με την τυχαία συνάντηση του Κωνσταντίνου Β΄ με τον Ευάγγελο Βενιζέλο και το Γεώργιο Παπανδρέου (Τόμος Γ΄, σσ. 237-241):

... τον Φεβρουάριο του 2022, βρισκόμουν στο Salt Lake City στις ΗΠΑ για τους Χειμερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες. Εκεί συναντήθηκα με υψηλόβαθμα στελέχη της ελληνικής κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ. Διασκέδασα πραγματικά με την αμηχανία που είχαν ως προς το πώς να με προσφωνήσουν. Συζητούσα με την κυρία Μπακατσέλου στο μπαρ του ξενοδοχείου της ελληνικής αποστολής, σύζυγο του Ευάγγελου

¹²Επειδή γνωρίζω ποιος είναι αυτός ο βλάκας, θα πρέπει να ξεκαθαρίσω ότι η έννοια του βλακός χρησιμοποιείται εδώ ακριβώς με την ίδια έννοια που χρησιμοποιείται και στο βιβλίο μου (Παπανίκος, 2021α). Ο συγκεκριμένος είναι βλάκας τύπου Α΄. Πίστευε ότι έχει περισσότερες ικανότητες από ό,τι πραγματικά έχει. Είναι ημίθεος αλλά πίστευε ότι είναι θεός.

Βενιζέλου, όταν ξαφνικά ένιωσα ένα έντονο τράβηγμα στο δεξί μανίκι του σακακιού μου από κάποιον που βρισκόταν πίσω μου. Γύρισα απότομα, αντανάκλαστικά, και τι να δω... Το χέρι του Ευάγγελου Βενιζέλου να μου τραβάει το μανίκι. Με όσα είχα ζήσει, όλα τα περίμενα αλλά αυτό με ξεπερνούσε. Ο άνθρωπος που νομοθέτησε ότι δεν είχα δικαίωμα να κρατήσω το όνομά μου ήθελε τώρα να μου μιλήσει. Αλλά πώς να μου μιλήσει, πώς να μου απευθυνθεί; Με το όνομά μου δεν ήθελε, το είχε απαγορεύσει ο ίδιος, με άλλο δεν θα του απαντούσα. Ε... τη βρήκε τη λύση: προτίμησε αυτή την ασυνήθιστα ευρηματική, για να την χαρακτηρίσω κόσμια, χειρονομία.

- Εμείς δεν θα τα πούμε; με ρώτησε.
- Βεβαίως, κύριε υπουργέ, εγώ δεν έχω συμπλέγματα.

Μιλήσαμε περί ανέμων και υδάτων. Λίγο αργότερα, με πλησίασε ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ Κόφι Ανάν. Μιλήσαμε λίγο για την Κύπρο και χωριστήκαμε. Περιμένοντας στο μπαρ να πάρω το αναψυκτικό μου, παρατήρησα τον Ευάγγελο Βενιζέλο να περιτριγυρίζει τον Κόφι Ανάν. Αποφάσισα λοιπόν να τον διευκολύνω:

- Κύριε υπουργέ, γνωρίζετε με τον Κόφι Ανάν;
- Όχι...
- Θα θέλατε να γνωριστείτε;
- Πάρα πολύ.
- Ελάτε μαζί μου.

-Κύριε Γενικέ Γραμματέα, επιτρέψτε μου να σας συστήσω τον κύριο υπουργό Πολιτισμού της Ελληνικής Δημοκρατίας.

Και τότε ο Ανάν απάντησε όπως ακριβώς περίμενα:

- Σας ευχαριστώ πολύ, Μεγαλειότατε!

Το έλαβε το μήνυμα ο Βενιζέλος. Αποχώρησα αμέσως για να μην είμαι παρών στην κουβέντα τους. Όταν τελείωσαν, ο Βενιζέλος ήρθε και με ευχαρίστησε. Την ημέρα εκείνη μίλησα και με τον Γιώργο Παπανδρέου, που τότε ήταν υπουργός Εξωτερικών:

- Προσωπικές ερωτήσεις δέχεστε; Γιατί, αν δεν δέχεστε, δεν θα την κάνω, του είπα.
- Όχι, αλίμονο...

- Το πατρικό μου σπίτι, ο πατέρας σας και όλη η κυβέρνηση γιατί μου το πήρατε;

Με κοιτούσε αμίλητος. Κουνούσε μόνο το μουστάκι του... Συνέχισα:

- Τα Ανάκτορα Αθηνών δεν ήταν δικά μου, τα Ανάκτορα Ψυχικού, όπου γεννήθηκα, δεν ήταν δικά μου, η Πεντέλη δεν ήταν δικά μου. Όλα αυτά τα κτίρια συνδέθηκαν με την οικογένειά μου, αλλά δεν ήταν δικά μας, ήταν του κράτους. Το Τατόι όμως ήταν δικό μας. Το πλήρωσε ο προπάππος μου. Γιατί μας το πήρατε;

Δεν ήξερε τι να μου πει.

- Και θέλω να σας ρωτήσω και κάτι άλλο... Για ποιον λόγο μού πήρατε την ιθαγένεια και το διαβατήριό; Μόνο καλό μπορώ να κάνω έχοντας ελληνικό διαβατήριό και χρησιμοποιώντας το όνομά μου: Βασιλεύς Κωνσταντίνος, πρώην Βασιλεύς των Ελλήνων. Αν, ο μη γένοιτο, σε κάποια διπλωματική κρίση ή φυσική καταστροφή χρειαστεί βοήθεια η πατρίδα μου και θελήσω να τηλεφωνήσω σε κάποιον αρχηγό κράτους, τι να του πω; «Εδώ... Χρυσανθόπουλος»; - δεν ξέρω γιατί, αλλά αυτό το επίθετο χρησιμοποιώ πάντα για να εξηγήσω την κατάσταση. Πόσο βοηθητικό πιστεύετε ότι θα είναι αυτό; Να είστε βέβαιοι πως ούτε καν θα βγουν στο τηλέφωνο. Αν πω «Εδώ Βασιλεύς Κωνσταντίνος, πρώην Βασιλεύς των Ελλήνων», ίσως και να το κάνουν.

Και τότε, αν και τόσην ώρα τού μιλούσα στα ελληνικά, ο Γιώργος Παπανδρέου μού απάντησε στα αγγλικά:

- Έχετε απόλυτο δίκιο, έτσι κερδίσαμε και τους Ολυμπιακούς Αγώνες.
Αναφερόταν στη συμφωνία που είχα κάνει με τον Νέλσον Μαντέλα στη Λωζάννη, λίγο πριν από την τελική ψηφοφορία για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004.

Δεν τίθεται θέμα ότι έχει δίκιο ο βασιλιάς Κωνσταντίνος γι' αυτά που λέει και αφορούν το όνομα και την περιουσία του. Ο βασιλιάς είναι αναγνωρίσιμος και μπορεί να σηκώσει το τηλέφωνο και να μιλήσει με βασιλιάδες και προέδρους. Ο Βενιζέλος είναι παντελώς άγνωστος στο παγκόσμιο κοινό τόσο της πολιτικής όσο και της επιστήμης. Μόνο στην Ελλάδα έχει τόση μεγάλη κάλυψη από τα μέσα μαζικής αποβλάκωσης. Συμφωνώ απόλυτα με το ωραίο άσμα του ΚΚΕ που τραγουδούσαν μετά τον Β΄ παγκόσμιο πόλεμο οι οπαδοί του και έχει τους εξής ωραίους στίχους:

*Εμείς τον θέλουμε παιδιά τον βασιλιά
να τον πάμε στο Παγκράτι να πουλάει Ριζοσπάστη
κι ό,τι άλλο διατάζει ο ΕΛΑΣ.*

Ο βασιλιάς το ζητάει από μόνος του να κάνει αυτό που θα τον διατάξει η ΕΛ[Λ]ΑΣ. Προσέρχεται οικειοθελώς ο άνθρωπος. Στο άρθρο μου, Παπανίκος (2023β), προτείνω ότι αν υπήρχε μία αξιοκρατία στην επιλογή του προέδρου της ελληνικής δημοκρατίας, τότε καλύτερος πρόεδρος από τον πρίγκιπα¹³ Παύλο, πρωτότοκο γιο του βασιλιά Κωνσταντίνου Β΄, δεν θα υπήρχε.

Μάλλον αυτό θα εννοεί το ΚΚΕ όταν τραγουδάει «... κι ό,τι άλλο διατάζει ο ΕΛΑΣ» και επειδή ο ΕΛΑΣ δεν υπάρχει, υποθέτω ότι κανείς δεν θα είχε αντίρρηση αν το ΕΛΑΣ γινόταν η ΕΛΛΑΣ. Το Παγκράτι δεν χρειάζεται να αλλάξει, διότι ταιριάζει γάντι με το ρόλο ενός προέδρου της ελληνικής δημοκρατίας που είναι να προωθεί τα εθνικά (διαβάζεται και ως λαϊκά) συμφέροντα σε «όλα» τα «κράτη», δηλαδή «παγκράτι». Θα τον πάμε σε παν κράτος και θα τον διατάξουμε να τους «πουλάει» ότι διατάζει η ΕΛΛΑΣ.

Πάντως θα είχε μεγάλο ενδιαφέρον αν ο πρόεδρος της ελληνικής δημοκρατίας εκλέγονταν απ' ευθείας από το λαό και ο πρίγκιπας Παύλος ήταν υποψήφιος. Τα αφήνω αυτά διότι έχουν πολύ πλάκα όταν μερικοί πραγματικά ηλίθιοι που θέλουν να λέγονται δημοκράτες λένε με μία σοβαροφάνεια 100 καρδιναλίων ότι το πολιτειακό έληξε. Δηλαδή οι μελλοντικές γενιές των Ελλήνων δεν θα μπορούν να το θέσουν; Ποιος θα τους εμποδίσει; Και για να το επαναλάβω, η βασιλευόμενη ή αβασίλευτη δημοκρατία με αφήνει παγερά αδιάφορο. Απλώς διασκεδάζω με τις ανοησίες των πολιτικών που όπως σωστά επεσήμαινε ο Σωκράτης στην απολογία του, η γνώμη του πολιτικού είναι κατά τεκμήριο λανθασμένη και αν δεν είναι τότε δεν μπορεί να την τεκμηριώσει, διότι του λείπει η γνώση. Φυσικά και ο βασιλιάς πολιτικός ήταν. Του έλειπε και αυτού η γνώση και κατά τεκμήριο η γνώμη που είχε ήταν λανθασμένη.

¹³Ποτέ δεν θα αποδεχθώ τη βλακεία να αποκαλώ κάποιον με διαφορετικό όνομα από ότι κάποιος επιθυμεί, ιδιαίτερα όταν αυτό γίνεται από κομπλεξικούς που θέλουν μειώσουν κάποιον. Η αγένεια είναι γνώρισμα των βλακών και δεν έχει σχέση μόνο με τους βασιλιάδες αλλά και με καθημερινούς ανθρώπους, που δεν δέχονται να πούνε ο κύριος τάδε.

Τα δύο κεφάλαια που ακολουθούν αποτελούν ένα παράδειγμα του τι μπορούσε να κάνει ο βασιλιάς Κωνσταντίνος Β' για να προωθήσει τις ελληνικές επιδιώξεις. Μέσα σ' αυτά έβαλε και το γάμο του γιου του και διάφορες άλλες δραστηριότητές του. Κακή οργάνωση της ύλης που είναι ένα γενικότερο συμπέρασμα και φυσικά δεν αφορά το βασιλιά αλλά αυτόν που είχε την επιμέλεια ή την αρωγή.

Το 1996 το χάσαμε λόγω οργανωτικών αδυναμιών παρά τις προσπάθειες που λέει πως έκανε ο βασιλιάς αλλά το 2004 το κερδίσαμε. Περιγράφει με λεπτομέρειες πώς τα κατάφερε η Ελλάδα.

Αναφέρετε σε μία επίσκεψη που έκανε στην Κούβα και τις συναντήσεις που είχε με τον Φιντέλ Κάστρο το 2003 και πώς παρενέβη για να κτιστεί ορθόδοξη εκκλησία εκεί. Μετά μας αναφέρει για την περιπέτεια υγείας. Αυτό το κεφάλαιο δείχνει την ανθρώπινη πλευρά και διδάσκει ότι οι περιπέτειες υγείας είναι κάτι που λίγοι άνθρωποι μπορούν να αποφύγουν.

Ξαφνικά μας γυρίζει πίσω στο 1913 με αφορμή τον εορτασμό των 100 χρόνων από την απελευθέρωση των Ιωαννίνων το 2013. Χρησιμοποιώντας αυτό ως αφορμή, μας διηγείται το ένδοξο παρελθόν των προγόνων του βασιλέων. Πέρα τούτων ουδέν.

Ανέφερα παραπάνω ότι η αυτογραφία που μας άφησε ο βασιλιάς Κωνσταντίνος Β' ήταν για την υστεροφημία του. Κλείνοντας τη μας δίνει και κάποιες συμβουλές τις οποίες καλό είναι όλοι οι Έλληνες να τις λάβουν υπόψη. Πρώτον, όπως ο ίδιος λέει (Τόμος Γ', σ. 348), «Εμείς οι Έλληνες δεν έχουμε την πολυτέλεια άλλων διχασμών». Δεύτερον (Τόμος Γ', σ. 349), «... πρέπει να παλέψουμε όλοι μαζί, με νύχια και με δόντια». Τρίτον, αναγνωρίζει ότι έκανε λάθη (Τόμος Γ', σ. 350), αλλά έγιναν με «καλή πίστη» και «καθαρή συνείδηση». Δεν έχω απολύτως καμία αμφιβολία επ' αυτού. Εξάλλου ο τύπος αυτού του ανθρώπου συναντάται πολύ συχνά και τους έχω χαρακτηρίσει ως βλάκες τύπου Α' στο βιβλίο μου (Παπανίκος 2021α). Ο βασιλιάς Κωνσταντίνος Β', όπως και πολλοί άλλοι πολιτικοί (θα έλεγα όλοι ανεξαιρέτως που περιγράφω και στο βιβλίο μου) πιστεύουν ότι μπορούν να κάνουν περισσότερα από ό,τι πραγματικά μπορούν να κάνουν είτε για αντικειμενικούς είτε για υποκειμενικούς λόγους. Τέταρτον, έχει κάτι να πει για τους νέους (Τόμος Γ', σ. 353), «... να κοιτάξουν πίσω και να μάθουν από τα λάθη μας. Όχι για να καταλάβουν εμάς, αλλά για να μην τα αφήσουν να συμβούν ξανά». Αν και δεν το αναφέρει αυτό είναι αντιγραφί από το Θουκυδίδη. Πέμπτον, μας υπενθυμίζει πόσο σπουδαίο είναι να έχεις ένα καλό σύντροφο δίπλα σου. Η βασίλισσα Άννα-Μαρία ήταν μία τέτοια σύντροφος. Και δεν νομίζω ότι θα διαφωνούσε κανείς. Για τα άλλα, κλείνει λέγοντας ότι θα τον κρίνει η ιστορία.

Συμπεράσματα

Μετά από 100 χρόνια, όταν θα έχει καταλαγιάσει το θυμικό των Ελλήνων, ο βασιλιάς Κωνσταντίνος Β' (1940-2023) θα έχει μία δίκαιη κρίση από την ιστορική έρευνα. Η αυτοβιογραφία του θα βοηθήσει πολύ.

Πολλοί ανόητοι στην Ελλάδα ανιστόρητοι και απαίδευτοι κρίνουν ότι ήδη τον έκρινε η ιστορία και αυτή η κρίση είναι αρνητική. Όταν με τα χρόνια

ξεθυμάνει το θυμικό, οι πραγματικοί επιστήμονες της ιστορίας, που ξέρουν τις μεθόδους της και όχι αυτοί των καφενείων που έχουν όπως λέω «άηχη γνώση, βροντερή γνώμη και άποψη», θα καθίσουν κάτω και θα γράψουν ότι θεωρούν χρήσιμο γι' αυτή την περίοδο.

Από τη δική μου πλευρά έχω ήδη γράψει δύο επιστημονικά άρθρα όπου παρουσιάζω κάποια αντικειμενικά δεδομένα (hard facts) που συνδέονται με τη μοναρχία στην Ελλάδα.

Όπως ήδη ανέφερα παραπάνω αλλά και στα δύο άρθρα μου, η διάκριση μεταξύ βασιλευόμενης και αβασίλευτης δημοκρατίας με αφήνει παγερά αδιάφορο. Αν δεχτούμε, όπως εγώ δέχομαι, την πολυκομματική κοινοβουλευτική δημοκρατία και ο λαός είναι πεπαιδευμένος, τότε το πολιτειακό δεν διαδραματίζει κανένα ρόλο. Το τι έγινε με τη βασιλεία του Κωνσταντίνου Β΄ δεν συνέβη λόγω του πολιτεύματος αλλά λόγω της βλακείας του βασιλιά και όλων ανεξαιρέτως των πολιτικών και πολιτικών κομμάτων. Όλων οι αναλύσεις, όπως σωστά μας προειδοποιεί ο Σωκράτης από το μακρινό 399 π.Χ., ήταν λανθασμένες και αν είχαν και καμία σωστή γνώμη και άποψη, αυτή ήταν ατεκμηρίωτη.

Ας «ψαρέψω» ένα μόνο γεγονός που δεν διαψεύδει αυτό που μας είπε ο Σωκράτης. Ποιες ήταν οι εκτιμήσεις των πολιτικών και των κομμάτων τους στις 20 Απριλίου 1967 για το αν αναμενόταν πραξικόπημα ή όχι; Όλων ανεξαιρέτως των πολιτικών και κομμάτων, του βασιλιά του ίδιου συμπεριλαμβανομένου, η εκτίμηση (γνώμη, άποψη) ήταν ότι δεν επρόκειτο να γίνει πραξικόπημα. Αξίζει να γίνει μία ενδελεχής έρευνα έχοντας ως αφετηρία την υπόθεση που είχε κάνει ο Σωκράτης ή σε Σωκρατικούς όρους για να λύσουμε μία από τις πολλές απορίες του Σωκράτη. Είναι οι πολιτικοί βλάκες; Ναι, απαντάω στο βιβλίο μου, *Έζυπνοι, Βλάκες και Απατεώνες*. Όλοι οι μεγαλοαπατεώνες της πολιτικής είναι Βλάκες Τύπου Α, διότι πιστεύουν ότι μπορούν να κάνουν πράγματα που ξεπερνούν τις δυνάμεις τους σε μία δεδομένη στιγμή. Ο βασιλιάς δεν αποτέλεσε εξαίρεση.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

- Βασιλιάς Κωνσταντίνος Β΄ (2015, 2023). *Χωρίς Τίτλο*. Τρίτομη αυτοβιογραφία με τη συγγραφική αρωγή του Γεωργίου Π. Μαλούχου. Αθήνα: Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη Α.Ε.
- Παπανδρέου, Α. Γ. (1971, 2006). *Η Δημοκρατία στο Απόσπασμα*. Η πρώτη έκδοση κυκλοφόρησε στα αγγλικά το 1971. Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνη.
- Παπανίκος, Γ. Θ. (2014). *Η Οικονομική Κρίση της Ελλάδος: Μία Ταξική Ανάλυση Υπέρ των Μνημονίων*. Αθήνα: Athens Institute for Education and Research (ATINER).
- Παπανίκος, Γ. Θ. (2019). *Ανδρέας Γ. Παπανδρέου: Οικονομολόγος και Πρωθυπουργός*. Αθήνα: Athens Institute for Education and Research (ATINER).
- Παπανίκος, Γ. Θ. (2020α). *Ο Ελληνικός Εμφύλιος της Δεκαετίας του 1940*. Αθήνα: Athens Institute for Education and Research (ATINER).
- Παπανίκος, Γ. Θ. (2020β). *Η Δημοκρατία σε Δέκα Μαθήματα*. Αθήνα: Athens Institute for Education and Research (ATINER).
- Παπανίκος, Γ. Θ. (2021α). *Έζυπνοι, Βλάκες και Απατεώνες*. Αθήνα: Athens Institute for Education and Research (ATINER).

- Παπανίκος, Γ. Θ. (2021β). Αδαμάντιος Κοραής: Νυν Υπέρ Πάντων η Παιδεία. *Αθηναϊκό Ακαδημαϊκό Περιοδικό* 1(2): 5-10.
- Παπανίκος, Γ. Θ. (2022). Μία Δυναμική Λύση για το Κυπριακό. *Αθηναϊκό Ακαδημαϊκό Περιοδικό* 2(2): 5-9.
- Παπανίκος, Γ. Θ. (2023α). Η Μοναρχία στην Ελλάδα. *Αθηναϊκό Ακαδημαϊκό Περιοδικό* 3(1): 61-79.
- Παπανίκος, Γ. Θ. (2023β). Πόσα Ευρώ Κόστισε το Τατόι στον Έλληνα Φορολογούμενο Μέχρι το 2023; *Αθηναϊκό Ακαδημαϊκό Περιοδικό* 3(1): 81-93.
- Σταμέλος, Χ. (2023). Η Συνταγματική Ιστορία και το Βασίλειον της Ελλάδος (1832-1967). *Αθηναϊκό Ακαδημαϊκό Περιοδικό* 3(1): 51-60.

Αγγλική

- Papanikos, G. T. (2020). *What is History? An Assessment of Carr's Monograph*. Athens: Athens Institute for Education and Research (ATINER).
- Papanikos, G. T. (2022a). Wars and Foreign Interventions in Greece in the 1820s. *Athens Journal of History* 8(1): 9-30.
- Papanikos, G. T. (2022b). Hesiod's Theory of Economic History. *Athens Journal of History* 8(2): 147-174.
- Papanikos, G. T. (2022c). Hesiod's Works and Days as an Economics Textbook. *Athens Journal of Business & Economics* 8(4): 385-416.
- Papanikos, G. T. (2022d). Hesiod's Place in the Economics Literature. *Athens Journal of Business & Economics* 8(3): 277-308.
- Papanikos, G. T. (2023). Hesiod on Scarcity. *Athens Journal of Business and Economics* (forthcoming).